

પ્રેમભક્તિ-પ્રભાસ

દામ્પત્ય સ્તોત્રો

નહાનાલાલ દલપતરામ કવિ

ગુજરાત વિદ્યાપીઠ ગ્રંથાલય
અમદાવાદ
ગુજરાતી કૉપીરાઈટ-સંગ્રહ
૧૫૭૫૬

ગુજરાત વિદ્યાપીઠ ગ્રંથાલય

[ગુજરાતી કૉપીરાઈટ વિભાગ]

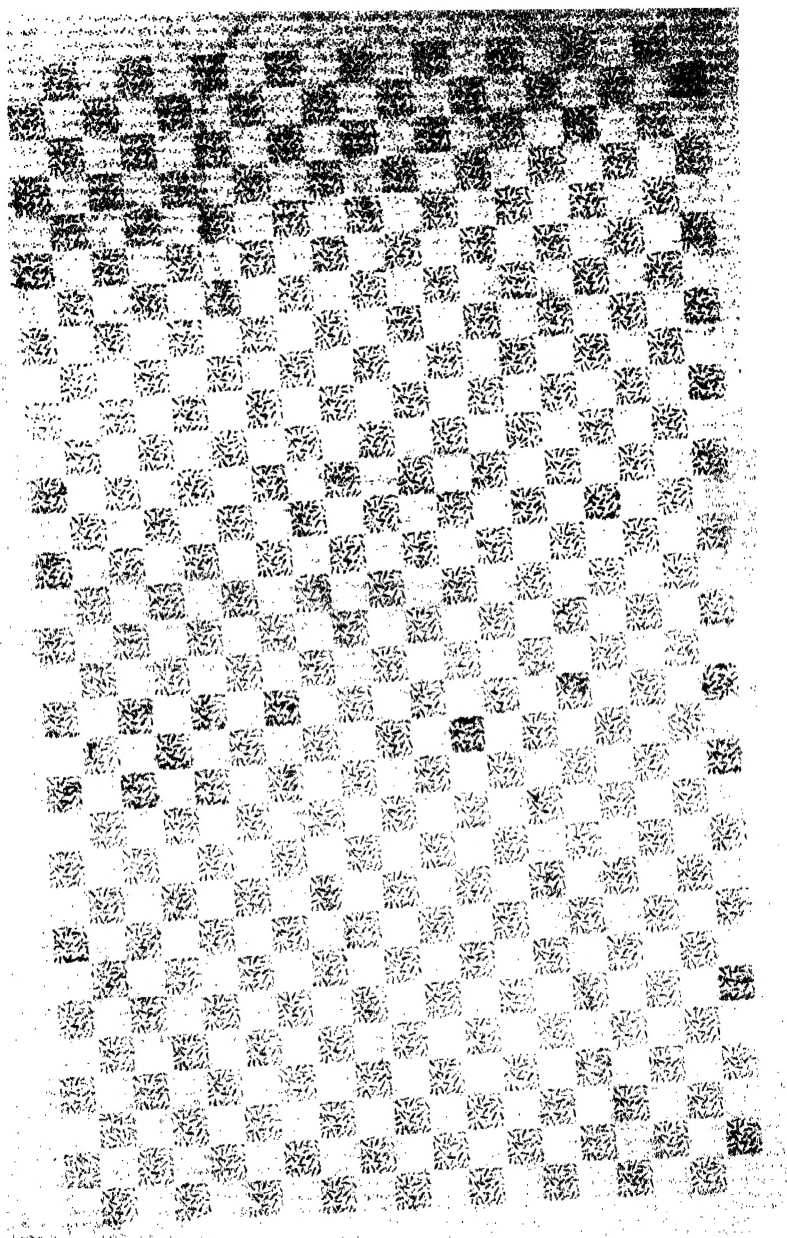
અનુક્રમાંક ૧૫૭૫૬

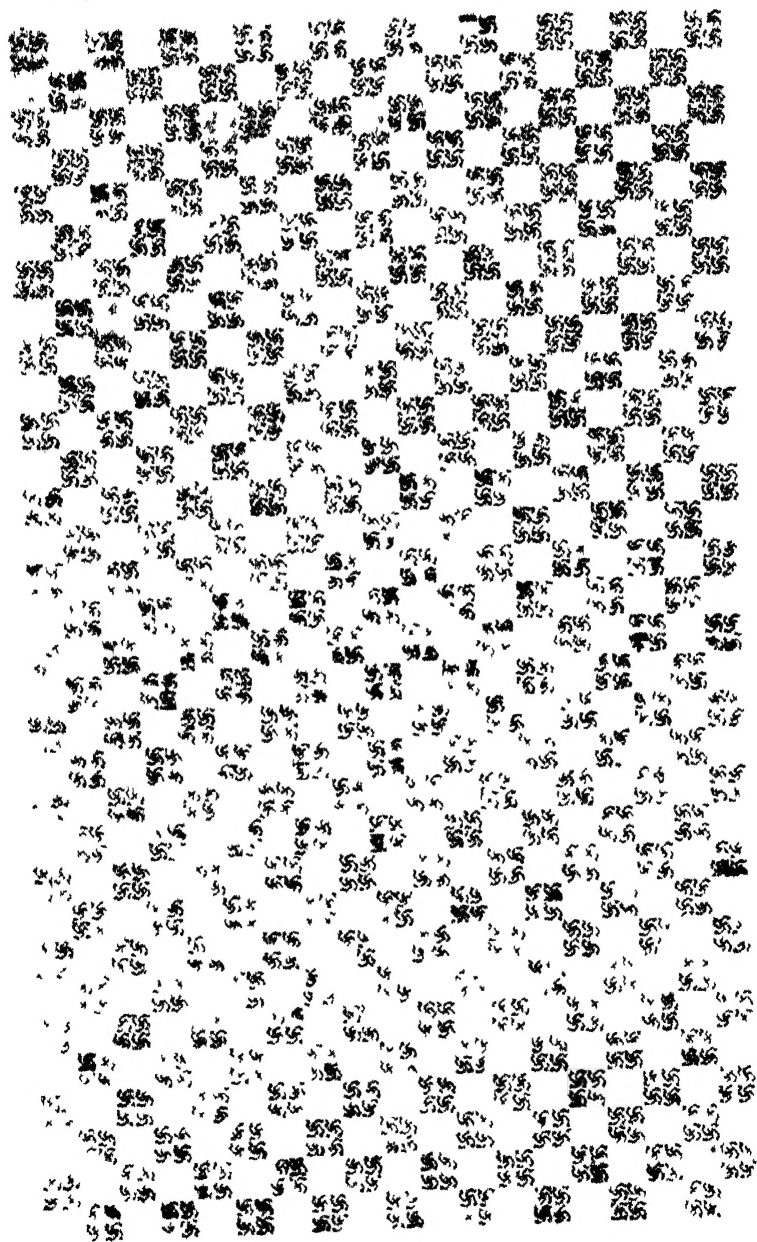
વર્ગીક

પુસ્તકનું નામ દાખલ કરવાની જગ્યા

વિષય ૬ - : ૪

11/31

હવે પછો છપાશે

કેટલાંક કાવ્યો, ભાગ ૩ જો.

સ ધમિત્રા.

આળકાવ્યો.

ધન્દુકુમાર, અંક ૩ જો.

ગીતમંજરી, ભાગ ૨ જો.

ધર્મમંથન

કુરુક્ષેત્ર, છઠ્ઠો કાંડ.

વિચારણા.

કુરુક્ષેત્ર નવમો કાંડ.

હિપનિપત્તપંચક, સમશ્લોકી.

શિક્ષાપત્રી, સમશ્લોકી.

પ્રથમાવૃત્તિની સાલ

૧૭,	શકુન્તલાનું સંભારણું	(૨ જી આવૃત્તિ)	૧૯૨૬
૧૮,	કુરુક્ષેત્ર, પ્રથમ કાંડ, યુગપલટો	(૩ જી ,,)	૧૯૨૬
૧૯,	કુરુક્ષેત્ર, દ્વાદશ કાંડ, મહાસુદર્શન	(૨ જી ,,)	૧૯૨૭
૨૦,	ઉદ્ધવોધન	(૨ જી ,,)	૧૯૨૭
૨૧,	અર્ધશતાબ્દિના અનુભવબોધ	(૨ જી ,,)	૧૯૨૭
૨૨,	સંસારમન્યન	(૨ જી ,,)	૧૯૨૭
૨૩,	વિશ્વગીતા	(૨ જી ,,)	૧૯૨૭
૨૪,	ધન્ડુકુમાર, અંક ૨ જો	(૨ જી ,,)	૧૯૨૭
૨૫,	ન્હાના ન્હાના શસ, ભાગ ૨જો	(૨ જી ,,)	૧૯૨૮
૨૬,	ગીતમંજરી	(૨ જી ,,)	૧૯૨૮
૨૭,	જહાંગીર-નૂરજહાન	(૨ જી ,,)	૧૯૨૮
૨૮,	કુરુક્ષેત્ર, ચતુર્થ કાંડ, યોધપર્વણી		૧૯૨૮
૨૯,	કુરુક્ષેત્ર, પચમ કાંડ, પ્રતિજ્ઞાદન્દ		૧૯૨૯
૩૦,	કુરુક્ષેત્ર, એકાદશ કાંડ, શરશય્યા		૧૯૨૯
૩૧,	કુરુક્ષેત્ર, દ્વિતીય કાંડ, હસ્તિનાપુરના નિર્ધોષ		૧૯૩૦
૩૨,	શાહાનશાહ અકબરશાહ		૧૯૩૦
૩૩,	પાંખડીઓ		૧૯૩૦
૩૪,	કુરુક્ષેત્ર, દશમ કાંડ, કાળનો ડંકો		૧૯૩૦
૩૫,	સંબોધન		૧૯૩૦
૩૬,	દામ્પત્યસ્તોત્રો		૧૯૩૧

પ્રેમભક્તિ-પ્રશ્નમાળા

પ્રશ્નમાલિકાની સાથ

- ૧, કેટલાંક કાવ્યો, ભાગ ૧ ભો (૨ જી આવૃત્તિ) ૧૯૦૩
- ૨, રાજસૂત્રોની કાવ્યત્રિપુટિ ૧૯૦૩-૦૫-૧૧
- ૩, વસન્તોત્સવ (૩ જી આવૃત્તિ), ૧૯૦૫
- ૪, કેટલાંક કાવ્યો, ભાગ ૨ જો (૨ જી „) ૧૯૦૮
- ૫, ઇન્દુકુમાર, અંક ૧ ભો (૩ જી „) ૧૯૦૯
- ૬, ન્હાના ન્હાના રાસ, ભાગ ૧ ભો (૭ મી „) ૧૯૧૦
- ૭, શ્રીમદ્ ભગવદ્ ગીતા, સમશ્લોકી (૨ જી „) ૧૯૧૦
- ૮, જ્યસ-જયન્ત (૪ થી „) ૧૯૧૪
- ૯, મેઘદૂત, સમશ્લોકી (૩ જી „) ૧૯૧૭
- ૧૦, ઉપા (૫ મી „) ૧૯૧૮
- ૧૧, ચિત્રદર્શનો ૧૯૨૧
- ૧૨, રાજર્ષિ ભરત (૨ જી „) ૧૯૨૨
- ૧૩, પ્રેમકુંજ (૨ જી „) ૧૯૨૨
- ૧૪, પ્રેમભક્તિ-ભજનાવલિ ૧૯૨૪
- ૧૫, સાહિત્યમન્થન ૧૯૨૪
- ૧૬, વૈષ્ણવી પોડશ અન્થો, સમશ્લોકી ૧૯૨૫

પ્રેમભક્તિ—અન્યમાળા

દા મ્પ ત્ય સ્તો ત્રો

નહાનાલાલ દલપતરામ કવિ

પિયુષ મહારા ભવસાગરનું નાવ જો !
એ નાવે હું અજળ સૂકાની અલખેલડી

વિ. સં. ૧૯૮૭]

[ષ. સ. ૧૯૩૧

કિંમત દોઢ રૂપીઓ

કર્તાને માટે રજીસ્ટર્ડ,

પ્રકાશક :—જ્ઞાનાલાલ દલપતરામ કવિ,
ભદ્ર, અમદાવાદ.

૧૯૨૭ ની સાલ પછી પ્રેમભક્તિ-અન્યમાળાના પ્રત્યેક અન્યની
પ્રત્યેક નકલ ઉપર કર્તાની દૂંડી સહી હોય છે.

મુદ્રક—મુદ્રણસ્થાન

અનુપમ જ્ઞાનાલાલ કવિ,
ઉપા પ્રિન્ટરી, ૨૩૫, બજાર ગેટ સીટ, કોટ, મુંબઈ.

પ્રવેં કો યુગમાં એક ગિરિને ધ્રાટ ગૌરવે
પ્રરૂપે આદર્યો યશ, હોમ્યા હુનાશમાં હવિ.
ન સ્વિકારી વદ્યા દેવોઃ 'એલ છે અધૂરી પૂજ્ઞ.

૨

‘ નથી એ સહુ અંગતી પૂજ્ઞ,
નથી એ પૂજન મવે ભાવનું ;
ઋષિ છો, વીર છો, વરાયુ છો ;
પણ છો એકલડા, અપૂર્ણ છો.’

૩

નરની હુંપકને વાગ્યા બોલ એ વજ્રબાણુ શા.
‘વન જીત્યાં, ખેડાડ જીત્યા, જીત્યા સરિતસાગર ;
આમ ને અવની જીત્યાં; એ અપૂર્ણ શું હું નર ?’

૪

વિચર્યો વનમાં નૃસંહ એ ;
હતી દૃષ્ટિ કંઈ વિશ્વજીતની,
હડી એ ક્ષણ પૃથ્વી માપતી,
ક્ષણમાં વીંધતી નીલ બોમને.

૫

ધટાઓ ડોલતી ગાઢ, માથે મંજરી વર્ષતી;
ગયો સંસારયાત્રી એ કો સરોવરકુંજમાં.

૬

કળીએ કળીએ મધુકરો
ઉરજન્મ્યા કંઠ ગીત ગુંજતા;
વિટપે વિટપે વિહંગડાં
વળગી બેલડીએ વિહારતાં.

૭

નીતર્યા આભની છાયા નિર્મળાં નીર ઝીલતાં;
ને સહામે તીરે રમતાં દીઠાં સારસસારસી.

૮

કુંપળો શું અનિલ લાડતા.
ગૂંથતાં પીચ્છથી પીચ્છ પંખીડાં;
તરે ભીતર મોરદેવ્યા
નયણે નેણની માંહિ દોળતાં.

૯

ફૂલડાં ફૂલડાં વેરી ફૂલની પીચકારીએ
ફિલાફું મૂકી હૈયાને વસન્ત રમતી વને.

૧૦

જળના ફૂલના સુમાર્દવે,
વનસોન્દર્ય, વસન્તલક્ષ્મીએ,
મધુરાં ગીત, વિશ્વસારભ
નરનો એ નરલાવ જંખળો.

૧૧

અધ કદોરના ફૂળી નમી એ નરબાધના ;
ફૂળી પડ્યું કેળીતું એ પ્રોહૂ પૌરુષપોપયું

૧૨

નિરખ્યું વનમાં ઉડું ઉડું,
નિરખ્યાં સારસ, નીર નિરખ્યાં;
ઉરનો વનનો જ વિશ્વનો
પરખ્યો દેવી વસન્તમન્ત ત્યાં.

૧૩

પછી તે નિથિએ હાર્યો વિશ્વજેતા વૃસિંહ એ;
જીતી વસન્તની રાણી ભવાની ભવશોભના.

૧૪

પ્રકૃતિપુરુષે વસન્તમાં
રસનું તે દિન બીજ રોપિયું;
આણુ એક પ્રકૃદ્યું-પાંગરું,
સખિ ! એનો પ્રગટ્યો વિરાટ આ

૧૫

દામ્પત્યભાવો જનના જાયા એ દેવભાવની:
પૂરે વસન્તની રાણી સૌના સૌ સદ્મનોરથો.

૧૬

રવિની રવિકાન્તિ જેવી, તે
જ્યમ છે ચન્દ્રની ચાર ચન્દ્રિકા;
વનકાન્તિ વસન્ત: એહવી
નર કેરી નરકાન્તિ નાર છે.

૧૭

ઢળીને એકેખીજમાં એ નેત્રે એકદૃષ્ટ છે.
એકલગ્ન થજો એમ સસારે સર્વ દંપતી.

૧૮

મલકી શરમાતી વીજળી
વિરમે છે જ્યમ મેઘકેરમાં,
હૃદયે ત્યમ પહેલ્લી તું ઢળી
સ્મરી જોજો સખિ ! આજ એ તિથિ.

૧૯

અલુભૂલી અલુભૂલાતી લખી દામ્પત્યની સ્મૃતિ,
તાહગં પ્રેરણાસ્તોત્રે વધાવું છું તલને, સખિ !

૨૦

કરમાયલને વસન્ત, ને
જ્યમ રોગી જનને જ ઔપધિ;
જગતે જ્યમ મત્યને સુધાઃ
પતિની સંજીવની સુપત્ની છે.

પ્રસ્તાવના

પતિની અવિરત પ્રેરણા પત્ની છે, ને પત્નીની આખડ ને સંતત પ્રેરણા પતિ છે એ તો સંસારજૂતાં સત્ત્વ છે ને મુજ પરત્વે એ સંસારસત્ત્વ અનેકધા મહેં ઉચ્ચરેલું છે. એ દામ્પત્યપ્રેરણામાંથી નિર્જરેલાં મહારાં કાવ્યોનો સ્વરૂપ કરી, જાવાવવાનો મનોરથ દીધાં કાળથી હતો. મહારાં ધણાં ખરાં ગીત સ્વ કાવ્ય નાટક વાત્સલ્યોનો મધ્યવર્તી મીમાંસાવિષય લગ્ન-વિધાનનું કો રચય હોય છે, એટલે દામ્પત્યના કાવ્યસચ્ચતા શું શું લેવું ને શું શું ન લેવું એ વિચારવમળ વારંવાર મૂંઝવતો. આખરે એવો નિષ્કર્ષ કીધો છે કે દામ્પત્ય જેવો પ્રધાન રસ હોય એવાં કાવ્યોની એક મંજરીમાળ ગૂચવી. મહારા એ રસગ્રંથોમાંથી તો, પુનરુક્તિના ભયે, આમાં નમૂના જ લીધા છે. વીરની વિદાય (૧૯૦૬) ને કાઠિયાણીનું ગીત (૧૯૧૮) એ પતિને સંબોધેલાં પત્નીમુખનાં કાવ્યો છે; પણ એ કાવ્યબેલડીને પ્રધાન રસ વીર રસ છે, દામ્પત્યરસ નથી, તેથી આ સંગ્રહમાં એ લીધેલાં નથી શાસ્ત્રીય પરિભાષા રચીને બોલવું હોય તો દામ્પત્યરસ એ આ સંગ્રહની મયાદદોરી છે

પૂર્વમાં આપણે દેશે વાદમીકિજીએ દામ્પત્યભાવને પૂજ્યો-પૂજ્યો અને પશ્ચિમમાં ગ્રીસ દેશે હોમરે દામ્પત્યભાવને પૂજ્યો-પૂજ્યો છે, દામ્પત્યવિનાશમાં એકે સુવર્ણનગરી લંકાનો વિનાશ ગાયો, ને બીજાએ વજ્રદુર્ગ દ્રોણનગરનો વિનાશ વર્ણવ્યો. એ રસપિઓને પગલે આલીસે ઇંગ્લેન્ડ કવિર ટેનીસને, પોતાના Idylls of the King

નામના મહાકાવ્યમાં, Sopl અને Sense નો વિરોધ વિસ્તાર્યો, અને દામ્પત્યવિનાશમાં મહારાજ આચરના સામન્ત મંડળની ચક્રપરિવહનો વિધ્વંસ બાખ્યો. ગીતગોવિન્દમાં રાધાકૃષ્ણની વિહારલીલા વર્ણવતાં જ્યદેવને પદ્માવતીની દામ્પત્યલીલા સાંભરી હતી. કાલીદાસે તો એક શબ્દ માત્રમાં દામ્પત્યનો સાર સંચ્યો છે. અલકાપુરી વર્ણવી રહ્યે મેઘદૂતમાં યક્ષ મેઘને નિજ કુત્રધામનાં એંધાણ આપે છે ત્યાં યક્ષ કહે છે.

તત્રાગારં ધનપતિગૃહાદુત્તરેણસ્મદીયમ્

ધર અમારું કુળ અમારું, સન્તાનો અમારાં : મહારાં નહિ, અમારાં. પતિપત્નીનું સહુ 'મહારું' મટી 'અમારું' થાય, અસ્મદીયમ્ અને એજ દામ્પત્યરસનું પરમ રહસ્ય

નવયુગના ગુજરાતે દામ્પત્યરસનાં પ્રથમ ગીત ગાયાં દલપતરામે. 'રામલક્ષ્મણ વનમાં સિધાવતાં' એ ધોળાયુગ્મક અને 'એ માસે ના જઈએરે પિયુ! પરદેશમાં' એ આરમાસી દલપતયુગમાં રસથી ને કોડથી જનતામાં ગવાતાં ઝીલાતાં. પછી દામ્પત્યકાવ્યો લખ્યાં છે દલપતશિષ્ય મુલાખીએ. એમનાં પત્નીનું નામ વીજળી : અને વીજળી સરખી પ્રેરણાજ્યોત એ રમણીએ કવિપતિમાં પ્રગટાવી હતી. પણ

સોડહં સોડહં સતી રટે, સોડહં સાડહં કન્થ;
તથા

જીવનામૃત ઝીવવનાર નારી ! તું નારાયણી :

X X X X
નરને નીવડાવનાર નારી ! તું નારાયણી :

એ કહીને આપણા કવિ લલિતજીએ તો દામ્પત્યની અવધિ ગાઈ છે

પિસ્તાળીશેક વર્ષો ઉપર મેરી કારેલીએ ઇંગ્લાંડમાં કહ્યું કે
 The Institute of marriage is at present on its
 trial. આજકાલ લગ્નસંસ્થા કસોટીએ ચડી છે. એ ખરું છે
 કે સંસારે રાજ્યદેશે નીતિભોમકામાં સ્વતન્ત્રતાને નામે સ્વચ્છન્દતા
 જગતભરમાં વિસ્તારે છે, પ્રિયા અને પત્ની વચ્ચેના રસભેદ
 નાટકનવલકથાઓમાંથી દેશદેશને સંસારે ઉતરે છે તહો પે-
 અને તેમ છતાં પે લગ્નસંસ્થા માનવસંસાર જેટલી ચિરંજીવ છે.
 પ્રિયાને પત્ની કરવાના જ ઘણા ખરાંને હજી કોડ છે. કોક વાર
 ઠોકર ખાય તહેને લંગડો કો નથી કહેતું; કોક વેળા મધ્યમસ્ત
 થાય તહેને દારૂડીઓ કો નથી ભાખતું. સહુ વૃત્તિયાંની પેંડ
 લગ્નવૃત્તિયાં પે કપ્પારેક ઠોકર ખાય તેથી લગ્નસંસ્થા નાહિ પડી
 ભાગે. કારણો બે છે. એક તો એ કે લગ્નસંસ્થાનો લોપ કરી
 તહેને સ્થાને શું સ્થાપવું? એ પ્રશ્ન હજી લગ્નોત્ક્રેદક
 નવસંસારશાસ્ત્રીઓ ઉકેલી રહ્યા નથી. અને બીજું એ કે
 રામાયણયુગ ને ઇલિયડયુગથી માંડીને જનતાના હૃદયદેશે રાજ્ય
 કરતી દામ્પત્યમહિમાની જગતકવિતા દેશદેશમાં એટએટલી છે
 કે એ પૃથ્વી પાવનકારી કાવ્યો ને એના રસર્ષિઓ યશસ્કાયે
 જીવે છે ત્હા સૂધી લગ્નસંસ્થા પણ જીવશે લગ્નકવિતા
 જેટલી લગ્નસંસ્થા સંસારે ચિરંજીવ છે.

દામ્પત્યભાવનું પરમ રહસ્ય શું? દામ્પત્યભાવની પરમ
 ‘આત્મી સ્થિતિ’ કય? દામ્પત્યરસને વણવતાં વિધિવિધની રત્ન
 ચમકતી ઉપમાઓ જગતના કર્વવરોએ આપેલી છે મહાકવિ
 કાલીદાસ કહે છે કે જગતના પિતરો વાગર્ધાવિષ સંપ્રકર્તૌ—
 વાણી ને અથ સમાં સન્નેડ છે. કવિવર ટેનીસન કહે છે કે

Like perfect music set to noble words—ઉમદ-
 શબ્દોને વરાવેલા પરિપૂર્ણ સંગીત સરખેડાં. ભવભૂતિ કહે
 છે કે જીવિતં મે દ્વિતીયમ્ અમરશતકના છેલ્લા મુક્તકમાં અમર
 પૂછે છે કે કોડયમદ્વેતવાદઃ? દામ્પત્યરસની ફિલસુફીની મીમાંસક
 દૃષ્ટિને તો કદાચ દલપતરામનાં વચનોમાં દામ્પત્યભાવની 'આત્મી
 સ્થિતિ' દર્શાશે. કારઅસવિરહમાંની કારઅસ અને મિસિસ
 કારઅસને વર્ણવતી દલપતરામની ઉપમા પરમ સત્યવાદક લાગશે.

બહાર એ રૂપ, પણ અન્દર જાણાય એક;

ગુણે સ્ટીરિયોસકોપ પ્રતિમા પ્રકારનાં.

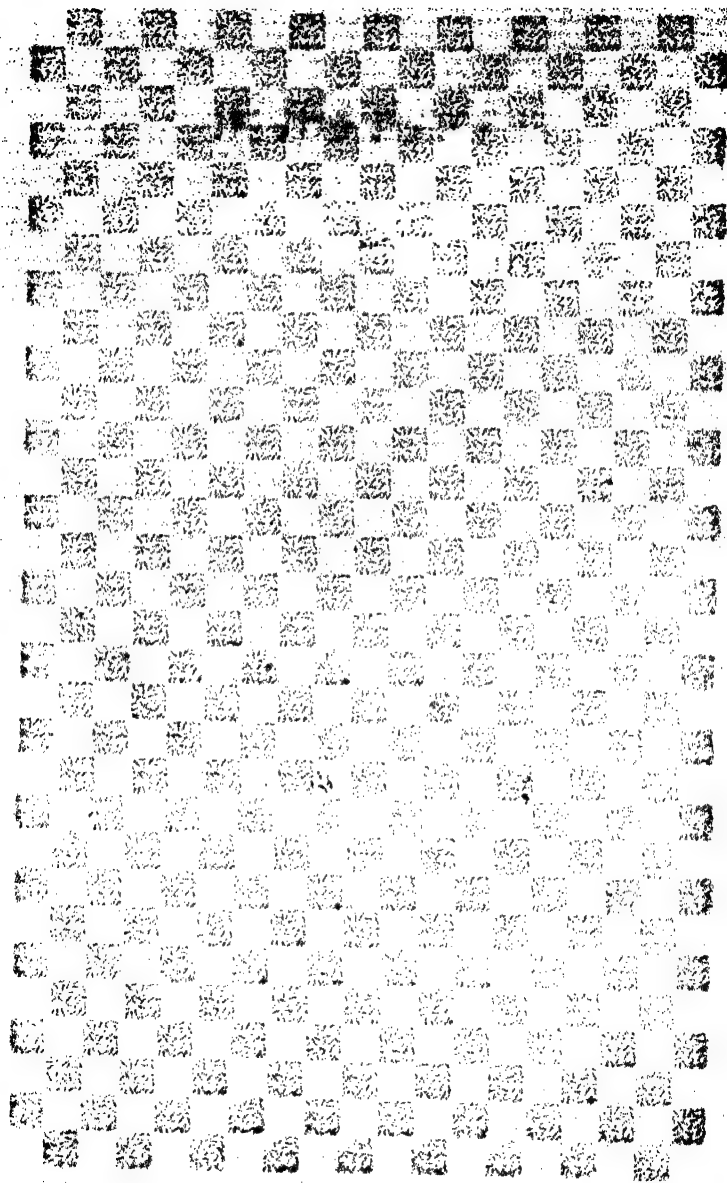
પતિપત્નીનું દ્વૈત, છતાં દંપતીનું અદ્વૈત; દ્વૈત જાંસાણું નથી,
 જનાં અદ્વૈત રચાય છે; અદ્વૈતદશામાં જે વ્યક્તિદ્વૈત અખંડ
 રહે છે; દ્વૈતે સાચું ને અદ્વૈતે સાચું; દામ્પત્યરસનું એ
 અદ્ભુતત્વ ને દામ્પત્યભાવનું એ પરમ રહસ્ય સ્ટીરિયોસકોપમાંની
 એ પ્રતિમાઓના ઉપમામંડળમાં પ્રત્યક્ષ છે; ને દામ્પત્યરસના
 મીમાંસકો જેમ જેમ ચિંતનમેનન કરશે તેમ તેમ વધારે
 પ્રત્યક્ષ થશે. ટૂંકામાં; દામ્પત્ય એટલે દ્વૈતાદ્વૈતની રસલીલા.

વસન્તપંચમી, સં. ૧૯૮૭

નંદાનાલાલ દલપતરામ કવિ

दा भ्यत्यस्तो त्रि

લગ્નગીત

આંગણ કુકુમે રે લીંપાવો,
મેંઘાં મોંઘાં ફૂલડાં વેસવો ;
મોહાગસાધિયા રે પૂરાવો,
અખિલની કાંગરી ફારાવો.

વનુષ તો ગુલાલે રે પાડો,
મંહી સીતારામનાં બાણ માંડો ;
ઉંબર રૂપા સરિખડા ઓપો,
કુંળા મીઠી કુળના સ્થાલ રેપો.

વસન્તના કુસુમ ફેરે ચન્દ્રવે
મુલે—નમે લગ્નમણી વેલ ગરવે ;
રચાવો વામનજી શી રે વેદી,
જશે ધૂમ ગગનમંડળને બેદી.

આચાર્ય અગ્નિહોત્રી આવે,
પુરાણ પિતૃના અગ્નિ લાવે;
અક્ષવિદ્ બ્રાહ્મણો વેદ બોલે,
પ્રભુભર્યો માંડવો અમ ડાલે.

પ્રેમસરોવર

ભયુ—ભયુ સરવર ઝૂલતું રે,
 રમવાને ત્યાં રૂડું ચાલ, મહારા જ્ઞાલમા !
 કાંડે ઉગ્યાં દેવફૂલડાં રે,
 ત્હેની ગૂંથીશું વરમાળ, મહારા જ્ઞાલમા !
 રૂડાં ફૂલ, રૂડાં સરોવરે રે,
 રૂડા અતિશય આપ, મહારા જ્ઞાલમા !
 ફંજની કુસુમલ છાયમાં રે
 ભૂલશું જગતપરિતાપ, મહારા જ્ઞાલમા !
 ન્નમાં ઉપર રસની ઘટા રે,
 નીચે નીતિની વેલ, મહારા જ્ઞાલમા !
 પરિમળ પમરે ત્યાં પુણ્યના રે,
 ઝૂંઝો મંદી અલખેલ, મહારા જ્ઞાલમા !
 પીશું પરમ પદનાં અમી રે,
 લેશું અમૂલ્ય લ્હાવ, મહારા જ્ઞાલમા !
 જગત જૂવે ત્હારી વાટડી રે,
 જીવનના જન્ત્ર જગાવ, મહારા જ્ઞાલમા !
 કમળો હસે જળ જીલતાં રે,
 નયનો હસે છે રસાલ, મહારા જ્ઞાલમા !
 ઉઠ, ઉઠ, પ્રીતમ ! ઉઠને રે,
 પ્રેમસરોવર ચાલ, મહારા જ્ઞાલમા !

પ્રાણેશ્વરી

પ્રાણેશ્વરી ! ત્રિતિની જીવનસાથની હો !
 ક્રીધું પ્રયાણ મુજ સંગ લવાટવીમાં;
 ત્હેં પોષી આત્મકળા પાંખડીએ ઉઘાડી;
 ખીલી કંઈક, કંઈ ધૂળ વિશે ખરી તે.

ખીલી પ્રકાશ ત્રીલતાં પ્રભુની પ્રભાના,
 કે હા ! ખરી જડ વિશે જડલાવ પીતાં,
 ગેખા સુગન્ધ કંઈ પાંખડીએ ઉઘાડ્યો;
 ત્હેનો રચી રસિક ! હાર ત્હેને વધાવું.

આજે સુદિન તુજનામિની પૂર્ણિમાનો;
 જો ! ફોડ્યું મેઘપટ કોકિલની કલાએ;
 ટીકી સમું ધરી શશાંક, શ્રુકટિ પાડી,
 ઉગ્યો પ્રપુલ્લ અમીવર્ષાણ ચન્દ્રરાજ.

પૂજ્યો શશી, પૂજું ત્હેને રસની સુગન્ધે,
 પૂજ પ્રકાશું મુજ અન્તર કેરી વાંછા;

આ ચન્દ્રિકા સમ મનોહર ને વિશાળ,
 કત્યાલુકારી, ઉંડી આશિષથી ભરેલું,
 તે પુણ્યશુદ્ધ મૃદુ ઉજ્જવળ બહારંગી,
 તું હાસજે તુજ અલૌકિક એક હાસ્ય.

નરી સરલતા

૧

નરી 'સરલતા' ઝાણુ પૂજશે ?
 નથી તેજ, નથી તરંગ;
 શાન્ત, વિમળ, વિરળ, રમ્ય;
 તુજ મુખ શું ભર્યું સૌમ્ય, મુજ લાડિલી !

૨

અલૌકિક નીલ પટ સન્ધ્યા લઇને
 પ્રશાન્ત નિદ્રિત બાલપ્રભાત
 અન્તરિક્ષના રંગ ધરી સ્વપ્ન
 તુજ નમન સમા જળહૃદયે, મુજ લાડિલી !

૩

એ સુન્દરતા કોણુ નિગમશે ?
 કોણુ સ્હમજશે ? કોણુ સુહવશે ?
 કોણુ નીર ચંચુ તપ્તાં ભરશે ?
 —અનિમિષ, અકળ, ગહન સૌન્દર્ય :
 તુજ નયનમાં ઉડું શોભતા આત્મન સમું, મુજ લાડિલી !

૪

વિશાળ નલ વીંધતા ગરૂડ ઉડશે,
 પ્રભા વીણુન્તા દિગન્ત ધન ધૂમશે;

સહિ શમશે, સહિ શમશે, ઉતરશે
તુજ હૃદય સમા સરવર પર, મુજ લાડિલી !

૫

મુજ કુંજ પેલી જો ! બુલ ;
પ્રભુનાં દીધાં કંઈ સુખ ફૂલે ;
મહારાં-તહારાં કંઈ કંઈ કુસુમ મધુરાં ખીલે:
સખિ ! તુજ હૃદયજળ ત્યાં અમળ સીંચી શોભજે; મુજ લાડિલી

૧૯૦૦

ઉગે છે પ્રભાત

ઉગે છે પ્રભાત આજ ધીમે ધીમે ;
 ઉગે છે ઉપાતું રાજ્ય ધીમે ધીમે :
 ઉગે છે પ્રભાત આજ ધીમે ધીમે.

રજનીની સુંદરીના
 હડાના હીરલા શા
 હૂમે છે તારલા આજ ધીમે ધીમે :
 ઉગે છે પ્રભાત આજ ધીમે ધીમે.

પરમ પ્રકાશ ખીલે,
 અરુણનાં અંગ ઝીલે;
 નગે પ્રભુ વિશ્વમાં આજ ધીમે ધીમે;
 નગે પ્રભુ જીવમાં આજ ધીમે ધીમે:
 ૧૯૧૨. ઉગે છે પ્રભાત આજ ધીમે ધીમે.

વેણુ લધયે ને દધયે

વેણુ લધયે ને દધયે,
 હૈયાની, સૈયા!
 વેણુ લધયે ને દધયે.

તું જગમોહન,
 હું રસશોભન;
 દિલને વસ્યાં દરિયે:
     હૈયાની, સૈયા!
     વેણુ લધયે ને દધયે.

તું નટનાગર,
 હું રૂપસાગર;
 ભરતી બધે ભરિયે;
     હૈયાની, સૈયા!
     વેણુ લધયે ને દધયે.

૧૯૧૩

કુલયોગિની.

ભરેલા સરમાં નીર ખાતાંતાં મન્દ હેલિયાં;
ને હૈયું યે ચહડયું હેલે, દર્શ ત્હાં દેવીનાં થયાં

૨

છે એક ઉજ્જવળ પુરાણપ્રસિધ્ધ દેશ,
ઉમાપ્રતાપભર સ્વર્ગ તપે હમેશ;
આરિથ્યની નગરીઓ જયંદિ ન્હાની ન્હાની,
ત્હાં છે અમારી કુળની લઘુ રાજ્યધાની.

૩

તોફાની બાલુડાંને ત્હાં જોતી નેન ઉડા ભરી.
એડીતી દામણી દેવી દેહે સૌ દીનતા ધરી.

૪

સખિ ! ત્હાં સુકુમાર વાંકડી
નમતી એક હતી બદામડી:
બુચના દ્રુમ ધીમું ડોલતા,
ધ્વજ જોવા ગગને વિરાજતા.

૫

ખારણામાં કરે રક્ષા સદા યે હનુવો જતી;
લીમડાની શીળા છાયા આંગણે પાથરી હતી.

૬

ઝાંખો પ્રકાશ તરૂળળા મંહીથી આવે,
 ને આશરીની મંહી જળજમ તે બિછાવે;
 ત્યાં લીલી એકસર માલતી વેલ દીપે,
 ને એક ડોલર હતો તુલસી સમીપે.

૭

માંડેલો માંડવો આઝો ચોકમાં છાંયડી કરે;
 એક-એ જુદની વેલો સ્વકાતી હતી તે પરે.

૮

તે તેજલીંપી શીળા આશરીમાં
 પ્રારબ્ધની પોથી ઉઘાડી ધીમાં
 દેવી જૂવે તે મંહી ભાગ્યલેખ,
 મુખે હતી દુઃખિણી કરી રેખ.

૯

અન્તરિક્ષે હતી દૃષ્ટિ, સ્ત્રી ને કાંઈ શોધતી :
 હતું તે પેખતી નહોતી, નહોતી ત્હેને નિહાળતી.

૧૦

ત્હેને ન શોધ, તુજને જડસે નહીં તે,
 ત્હારો નડોર નથી નાથ અંહી ક્યંહી પે:
 આથે ભમે શરીર, ભૂલ્યું મને ભમન્ત,
 એકાકિની મૂકી ત્હને અતિ એ દમન્ત.

૧૧

આંખડી સ્થન્યતાની એ પછી પાછી વળા નમે
 કાદવે કમળો જેવાં બાળ જ્યાં ધૂળમાં રમે.

૧૨

કદીક સ્નેહે તુજ કંઠ ગેલતાં,
 કદીક હેતે મુજ નામ
 કદીક મીઠું નિજ મસ્તીમાં મયેઃ
 હંમેશ ન્હાનાં કંઈ નાટકા રયે.

૧૩

ઉતાયાં દિલથી એવાં દિલે સમૃધ્ધ બાળકા;
 વિસાયાં બહાલસ્થોયાં મ્હેં આત્મશ્રીમર અર્ભકા.

૧૪

લગ્નગળ લોચન મનોહર કેરું ચાડ,
 તેજસ્વી આનન અનુપમનું સુખ્યારું;
 સોહાગશોભિત વિલાસ !વનોદિનીના,
 આનન્દનાં ગહન હાસ્ય-કશી કમીના?

૧૫

અન્તરે કોઈયે, બાપુ! ઓછું મા આણુશે રજે;
 આપણું બાળની, દેવી! તું માતા-તું પિતા થજે.

૧૬

તજ્યાં બાળ, તજ મનોરમા;
 કરુણાળુ! કરજો નધું ક્ષમા:
 પ્રિય! ડહાં થઈ માનું માનજે,
 કુળને જાજતી રીત ચાલજે.

૧૭

આવશે અતિથિરૂપે દેવી કે કોઈ દેવતા:
 કે સ્નેહી કો, સગાં કો કે હરિનાં જન ભાવતાં.

૧૮

આતિથ્ય યોગ્ય સહુનું સખિ ! તું કરીશ,
ચિન્તા નથી લગીર, અર્ધ પદે ધરીશ :
સૌ પૂછશે કુશળ, તું મુજ સાંઠ કહજે,
મહારી વતી ય સખિ ! અંજલિ અર્ધ દેજે.

૧૯

દેવી ! તું કુળની રાણી, હું જે મહેમાન તાહરે :
માંડયું ત્હેં કુળનું રાજ્ય, રાજયોગ ખરો કર્યો.

૨૦

ક્યારેક તો તું કુળ માટ રાંધતી,
ક્યારેક તું મેલ ચડ્યા ઉતારતી;
ક્યારેક પૂજ પ્રભુ આશિષો લહે;
નિત્યે ય ચિન્તા કુળક્ષેમની વહે.

૨૧

ઉપાડે કુળનો ભાર, ભાર્યાં તે સતીને ભણી;
સંભાળે ગૃહની શોભા, તે દેવી ગૃહિણી ગણી.

૨૨

દેવી ! સતી ! પરમ પાવનકારી ભાર્યા !
કલ્યાણિની ! ગૃહિણિ ! ઓ પ્રભુપ્રેમી આર્યા !
દ્રોણે શિરે નક્કરે પતિ સૌ ગુમાને,
‘સર્વસ્વ સોપ્યું મુજને જ’ તું એમ માને.

૨૩

ન બૂઝે ભાવ એ ત્હારો, કે લેશે સહમજે નહિ;
ત્હોં જે તું શાન્તિથી સેવા સદા સૌની કરી રહી.

૨૪

ભમે-ભમે દેહ ભલે વિદેશે,
ભલે ભમે આ મનકું વિશેષે;
નથી-નથી એક ઘડી ય ન્યારું
કલ્યાણિ! આકર્ષણ દેવી ત્હરું.

૨૫

માહરી જાંદગી કેરું સુહાગી મધ્યમિન્દુ તું;
અન્ધારી રાત્રિમાં મહારી અમીનો પૂર્ણ ઇન્દુ તું.

૨૬

માંડી જ વેદી ગૃહની, લીંપી પંચગવ્ય.
ત્હેં આદર્યો ગુણવતી! કુળયજ્ઞ લબ્ય;
પંચાગ્નિ પંચશિખ પંચ દિશે જલે છે,
હોમાધને હવિ રૂપે મંદી તું બળે છે.

૨૭

સદાની યે ત્હને લાધી સમાધિ કુળયોગની;
આત્મામાં જ્યોત એ ધારી સોલે તું યોગિની બની.

વિચરે તું નહિ કલ્પના વિશે,
વિસરે ના કંઈ બ્રાહ્મિતને મિશે;
તુજને લાધી સમાધી કમની,
કવિતા જવ છ તું સ્વધમની.

૨૮

કરીને સેવના મહારી કીધો ત્હેં નિત્યનો રૂણી;
નમેરો-નગુણો છું હું, તું તો સાધ્વી મહાગુણી.

૩૦

એ ત્હારું રણ સખિ ! કેમ શીટ્યું શી
 એ રણના રણી તણું સજની ! શું થાશે ?
 ઓ શાન્તમૃતિ ! વરદાયિની કુલદેવી !
 ત્હારી શુભાશિષથી મ્હારું અશુભ જશે.

૩૧

કે નથી અધુરું વિશ્વે ? હું નથી ? કે શું તું નથી ?
 કે ત્હારા ગુણનું ગાને દેવી ! આ અધુરું નથી ?

૩૨

અહો ! મહાલાગ તળાવતીર !
 અહો ! મહાલાગ હું એ લગીર;
 જેવી ત્હમારાં જળમાં વનશ્રી,
 હેવી ન મ્હારા ઉરમાં કુળશ્રી.

૩૩

માહરા કુળમાં, બીજે. જ્યાં હો ત્યાં, ઓ તપસ્વિની !
 નમો-નમો, મહાદેવી ! ઓમ નમો, કુલયોગિની !

પ્રભાત.

જગ્યું ઉપાતું અનિલે ચૂંચું નેત્ર પેલું,
 ને લોચનો ચૂમી જગાડું ત્હને સખી! હું;
 જો જાગી; કા રસ અપૂર્વ ઉડો રૂપેરી.
 ત્હારી પ્રભા સમ, ઉભો પ્રિય! ઓમ ઘેરી.

જાંખુ પ્રકાશિત ચહડ્યું વન જો! દિડોજે,
 ગંભીર ધીર સહકાર અનેકું ડાલે;
 પંખીકુળો મધુ શું પ્રાણી પ્રકાશપાન
 છેડે પ્રભાત તણું ભવ્ય પ્રવૃત્તિગાન.

આકાશના કુહર ભેદી ઝીણું ઝરન્તા,
 અન્ધારઅન્તર વિષે ય પ્રભા પૂરન્તા,
 જો! કાન્ત, પુણ્યજળ શા, વહી વિશ્વ આવે,
 તે તેજના અતુલ ઓધ ત્હને વધાવે.

ઝાલી! વિલાસરમણાબર વીતી રાત્રી,
 ત્હો થે ન દે દિન વિલાસસૂનો વિધાત્રી;
 નિદ્રા નિવારી સખી! જો નયને રસીલ,
 બ્રહ્માંડ ભવ્ય પ્રભુભાવ વિશે જ જૂલે.

આછેડું અંગ અજવાળી ઉમંગરંગે,
 મીઝી નયાત્રી શુચિ પાંખ ઝીણા તરંગે,
 કા મન્દ મન્દ સુકુમાર અનિત્ર આવે,
 ને માનવીનું નવજીવન જો! જગાવે.

એવો જગાડી જીવ, ને લઈ સ્નેહભૂષે,
 રેડી રસાંજલિ સ્નાત્મનને પ્રકુલ્લે,
 ગેબી હસન્ત સખિ! શોભન નેત્ર ત્લાડું
 ચુંબી ફરી ફરી પ્રિયે! ઉડું અન્તરમાં હું ધાડું.

લગ્નનું સહવાર.

સૂરજ ઉગ્યો રે કેવડિયાની ફણસે,
 કે વહાણેલાં વાયે નવલારે ;
 સૂરજ ઉગ્યો રે મણિમાણેકની ટશરે,
 કે વહાણેલાં વાયે નવલારે ;
 ઉગ્યો ઉગ્યો રે સોના કેરી સળાએ,
 કે વહાણેલાં વાયે નવલારે ;
 ઉગ્યો ઉગ્યો રે કેસર કેરી કળાએ,
 કે વહાણેલાં વાયે નવલારે ;

વરજ કાળે રે મુગટ પાઠવે ઇન્દ્ર
 કે વહાણેલાં વાયે નવલારે ;
 આજ કાંઠે રે એવું સૂર્યનું બિમ્બ
 કે વહાણેલાં વાયે નવલારે ;
 જાણે જાગે રે સંસારનો પ્રાણ,
 કે વહાણેલાં વાયે નવલારે ;
 કન્યા માથે રે એવો આવન્તો બાણ,
 કે વહાણેલાં વાયે નવલારે

સૂરજ પૂજાએ રે તમ મહાભાગ ભર્ગ,
 કે વહાણેલાં વાયે નવલારે ;
 શુભ પ્રેરો રે અમ કુળ કેરે સર્ગ,
 કે વહાણેલાં વાયે નવલારે ;

જગજ્યોતિ રે ! મહારે જગતે પધારે,
 કે વહાણેલાં વાયે નવસારે ;
 દેવધારા રે મહારે માંડવે સારો,
 કે વહાણેલાં વાયે નવસારે.

ગુરુ ! આવો રે, વરકન્યા નમાવો,
 કે વહાણેલાં વાયે નવસારે ;
 થાળ લાવો રે, દિનનાથ વધાવો,
 કે વહાણેલાં વાયે નવસારે ;
 આજ મહારે રે ધન્ય મંગળ ધરીઓ,
 કે વહાણેલાં વાયે નવસારે ;
 મહારે માંડવે રે ધ્વજ તેજનો ચહડિયો,
 કે વહાણેલાં વાયે નવસારે

બહેનનું ગીત,

મંગળ થડી સોહો છે, વીરવર! વરઘોડે ચઢો,
 ઢળી ઢળી મંગળ પદ વાજીન્ત્ર વહે માધુર્યઃ
 વધાવે વનિતાઓ ગીત ગાઇ અખંડ સુહાગનાં,
 અલૌકિક તેજ પૂરી મુખડે અભિષેક સ્વયં:

દિશ દિશ સોહો છે સોહાગ, વીરા! ઘોડે ચઢો.

રચિયો સુવર્ણમંડપ નિર્મળ નીલ આકાશમાં,
 આપે રજત અટારી સુમધુર ચન્દ્રાકાર;
 આંખડલીમાં અમી આંજીતે દેવકુમારિકા,
 કરમાં ધારી ઝારી, વરસે અમૃતધાર:

દિશ દિશ રેલે છે સોહાગ, વીરા! ઘોડે ચઢો.

હિરુમણિ ગૂંચી સન્ધ્યાએ શલુગાર્યાં બ્રહ્માંડને,
 રસતાં ઝગલુ સુલન્ત રમન્ત ગગન મોઝાર;
 ભરી ભરી ચંચુ સુકામળ પિતૃજતાને સીંચજો.
 પિતાનું અક્ષત રાખો કુળ, કન્દર્પકુમાર

દિશા ભરી ગાજે છે સોહાગ, વીરા! ઘોડે ચઢો.

પેલી ડોલે તે જૂલે તરવરની જાંચડી,
 ફૂલડાં હીચે રસે. સુખશીતળ વાય સમીર;
 નચાવી નયન તડમારી વીરવર! નિરખે પાટડી,
 લળી લળી પન્થ નિહાળે કત્ય કુમારી અધીર:

શમાવા દીધં અધીર સખીની વીર! ઘોડે ચઢો.

મીઠડાં મુખે દસન્ત કુમાર નયન કૂંડડાં સમા,
 મંગળ રિમ્તશોભા થુ' વિશાળ લાંઘત લજાટ;
 વિરાજે વચમાં ચન્દ્રક શાશ્વત શશિસૌભાગ્ય શો,
 લાવો વીર! ત્રિલોકતિલક તે ધરને ઘાટ;
 કુળના ગોખ સુહાવા વીરવર! વરધોડે ચ્હડો.

કાન્ત કનકની લટ લટકે કંઈ કપુરભાવમાં,
 કિલકિલ ક્રાકિલકલકિલ ભરી કુંજગાર,
 યજ્ઞયોતિ શા બાળ, સુમગ સ્નેહમધૂર બાળિકા:
 સહુ પ્રગટે છે વીર! ભાવી કરા ભંડાર;
 વિધિના સોહુ છે સોહાગ, વીરા! ઘોડે ચ્હડો.

લાવો તેજપ્રભા લઈ આવો ફેસરવેત્રડી,
 લાવી રોપો દૂળમાંડવડે વીરવર! આજ;
 અમીશીલ છાયામાં બેસીને અન્તર ઠારણે,
 વૃદ્ધ વડિલ, ભગિની ન પણ વિસરશો વરરાજ!
 સુન્દર સોહુ છે સોહાગ, વીરા! ઘોડે ચ્હડો.

ગંભીર સાગરપૂર ગરજે છે ભરી અભાંડને,
 અનુપમ તટમાં સુમનસુહન્ત લીલાશ જવાય:
 ઉજ્જવળ કપોતકુળ વનમાં વસતાં વિધુંવૃન્દ શાં,
 સુધારસ સારવતાં ભરો પાંખ પીએ ને પાય:
 સુધામય સોહુ છે સોહાગ, વીરા! ઘોડે ચ્હડો.

વિચરે વ્યોમ વિશે શશિઆળા વિમળ વિલાસમાં.
 નિરન્તર પિતૃને પરિવાર, પ્રસારે પાંખ ;
 સંજવા સ્નેહગૂંથ્યા મંડપ તે પરમ કૃતાર્થ છે,
 વિહાર-વિલાસ વીરા ! સૌ હૃદયતી સલૂણી સાખ્ન :
 સોહે સ્નેહભર્યા મનુમંડપ, વીર ! ઘોડે ચઢો.

વિરાજે વિશાળ નભ ઘેરીને વીર ! મુજ તાતની
 મોંઘા મેઘાડમ્બર સરિખી શુચિ કુળલાજ ;
 તહેને સાચવજો, સોદવજો, વીર ! વધારજો,
 અમારી અક્ષત કરજો કુળકીર્તિ, વીરરાજ !
 સોહે છવ ધવળ વર શીર્ષ, વીરા ! ઘોડે ચઢો.

પ્રિય જન મન્દ હસી શીલે હાસ વધાવે નેત્રથી,
 હું ય પણ કુંકુમઅક્ષતથાળ ભરી પૂજશ;
 માતાનાં, વીરનાં. સખીનાં વત્સલ નયનો ડરે,
 પિતા પણ જો ! પ્રભુદ્વારથી આપે છે આશીષ
 દિશા ભરી સોહે છે સોદાગ, વીરા ! ઘોડે ચઢો.

મનોહર મહિમાવાન નયનમાં મધુર વિલાસતા
 વિલાસે દેવમણિ, પ્રભુતા ઝલકે ઝલકાર;
 વિદુમુખી કુળવધૂની રસસુધા અખંડ સુહાગિણી,
 લેઈ આપો મુજને વીર ! શોભાશોભનહાર;
 દશ દિશ સોહે છે સોદાગ, વીરા ! ઘોડે ચઢો,

મંગળ પ્રભુમન્દિરની સુશીલ પ્રભા શી પ્રકાશતી
 પિતામાતાનાં સ્નેહઅમી પી ખીલતી આજ
 વિકસતી સખીની-પ્રિયની આશાઆંજ આંખડી
 ત્હમરી અક્ષત રહેજે કુળલતા, વીરરાજ !

દિશ દિશ સોહે છે સોહાગ, વીરા ! ઘોડે ચઢો.

મંગળ ઘડી સોહે છે, વીરવર ! વરઘોડે ચઢો.

સૌભાગ્યવતી

મોગરાને મંડપ હતો,
તે મંડપ નીચે તે ઉભી હતી:
જાણે કુલની લટકતી સેર.

આસપાસ અજવાળાં ઉગત,
તે દિશદિશમાં વસન્ત દેખાતી.
ક્યારે ક્યારે કળીઓ ઉઘડતી,
પત્રે પત્રે પુષ્પ પ્રગટતાં હતાં.
કુલના સરોવર સરિખડી વાડીમાં
તે વાડી જેવી વિરાજતી.

વદને તહેને વસન્ત દસતી,
હૃદયે તહેને વસન્ત લહતી,
ખારણે તહેને વસન્ત બોલતી,
ઝોરડે તહેને વસન્ત વિદરતી.
કુળમાં તહેના વસન્તના વાસ હતા.
વસન્તનો વર પામેલી વસન્તપૂજારણુ
આંગણું ભરી ઉભી હતી.

સૌભાગ્યના આભૂષણે શણગારાયેલી,
સંસારના મહાશણગારરૂપ,
એ એક સૌભાગ્યવતી હતી.

પગલાંમાં ત્હેનાં પુષ્પ હતાં;
ચરણે ધરા નહોતી ચંપાતી.
કુળાશ્રમનો માથે ગોખ ધારી
પ્રારબ્ધપુત્રી તે રિમત કરતી સોહાતી.

સૌન્દર્યના ચન્દ્ર સમું મુખકું હતું
ને મુખડે મૃદુતા પમરતી.
લગ્નમણીના છોડ જેવાં
ભ્રુકુટિનાં ચાપ નમેલાં હતાં.
નાચે કલ્યાણકારી કીકીઓમાં
આદર ને આતિથ્ય ઉઘડતાં.
આંખડલી આનન્દભીની હતી;
કેશાર્ચલિ સધન વિરાજતી.
અખોડલે ફૂલવેણી વિલસતી,
મંહીથી સૌભાગ્યની ફેરમ ફેરતી.
હૈયામાં નાથની વરમાળ જૂલતી,
હિરખડે અનેરી ઘટા ગોરંભતી.
અન્તરમાં મોજાં ઉછળતાં,
ઉરઅન્ધ તૂડે તૂડે થતા.
રોમરોમમાં ભાવિ વિશ્વ રમતાં.
વિલસતી લોલવિલોલ લીલા શી,
સૌભાગ્યના સુધાકર સરખડી,
સુન્દરતાની વસન્ત જેવી,
સ્વામીસ્નેહની પ્રતિમા સમી

ગૃહલક્ષ્મી ગૃહદ્વારે ડાલતી,
 વાતસલ્યની વેલી સમોવડી
 કુલાગારે ઝૂકેલી હતી.
 કલાપીની સફેદલી કલા સમી
 દેહદેશે નવરંગ સાડી સરતી,
 મંહી લજ્જાની લહરીઓ લહરતી.
 પવિત્રતાની પાંદડીઓ જેવા
 ગાલ ઉપર, બાલપત્રે,
 નાથના રનેદલેખ લખેલા હતા.
 ઉરમાંથી અમૃતના ફૂવારા ફૂટતા,
 સન્તાન તે જીવન પી અમર થતાં.
 ભરથારની દૈવી સંપત્તિ સમી
 દેહાકાશે ઉપા ઉધડતી;
 કાન્તિમાં કન્ધના ઢાડ ઝળહળતા.
 શીલનો પ્રભાવ, પ્રભુતા શો,
 અખંડ પ્રભાએ પ્રકાશતો.
 અંગોઅંગને વિશે
 શ્રદ્ધા સરળતા શુશ્રૂષા હતાં.
 જગતની જનની જેવી
 સુન્દરી ભરી ભરી બાસતી.
 દૃષ્ટિમાં સન્તોષ ને શાન્તિ હતાં.
 આંખડીમાં અનેક સંસાર મટમટતા.
 ઉદારલોચન, પ્રસન્નવદન, શીલશીતળ,
 અન્દ્રિકા વિસ્તરતી પૂર્ણિમા જેવી

ઉરદેહની વસન્ત વિસ્તરતી:

સ્વામીવત શી અવિચ્છેદ

ઉચ્ચરની સ્ફાટિકશિલાને માટે

જાણે જગતનું ઐશ્વર્ય.

પાડોશમાં આંશાપાડિયાં હતાં.

ત્વંધી કોયલોની કલ્પલવાણી

માધુર્યના અભિષેક કરતી.

સન્મુખ માધવીનાં ફૂલ ખરેલાં હતાં:

જાણે તહેના મુખનાં નેરાયેલાં વેણુ.

આશ્રમને આંગણે વસન્ત પધારી હતી.

ચોકમાં નન્દનનાં વ્યન્દન વર્ષતાં.

આનન્દવદને ભગવતી

વન્દન વન્દી વસન્ત પૂજતી:

કુંકુમ ને અક્ષત સ્ફડાવી

અક્ષત કુંકુમના અધિકાર માગતી.

ભંજાભવ, પ્રાણયાત્રાના તીથે તીથે,

એ વલ્લભનો સહચાર વાંછતી.

નવવર્ષાની વાહણી જેવી

તે આશાભરી હતી;

કુટુંબના આધાર જેવી
 તે ધીર ધરિત્રી હતી;
 સ્નેહની પરમ ભાગીરથી જેવી
 દેવી પતિતપાવની હતી.

સૌભાગ્યદેવ સરિખડો
 ક્રોડામણો કન્ય પધાર્યો:
 સીતાની વાડીએ જાણે રામ.
 જીવનનાં જળથી વધાવ્યો,
 પ્રાણુને પદ્માસને પધરાવ્યો.
 આશા ધૃષ્ટની સંહોડમાં ઉભી:
 મુમુક્ષુ મુક્તિને ઉખર ઉભો.
 આરતીનાં શિખાઓ સમોવડી
 નયનોમાં જ્યોતિર્માળ પ્રગટી.
 ખારણે અદ્ભુત ઉગ્મસ ઉઘડ્યો.
 અન્તરિક્ષથી અનિલ આવ્યા;
 સ્નેહના સન્દેશાભર્યાં તેજવાદળ
 દિશદિશમાં લઇ તે પરવર્યા.

પ્રેમનગરના રાજવી

કે આજમાં ડગમગ ડોલે વાદળી રે;

કે માહરે મન મહેરામણુ મેઘ:

કે પિયુજી પ્રેમનગરના રાજવી રે.

કે મેઘમાં ડગમગ ઝખકે વીજળી રે;

કે વીજ શા નેણલે નાચે નાથ:

કે પિયુજી પ્રેમનગરના રાજવી રે.

કે ચોમેર વનરાજી દોળાઈ દબે રે;

કે મોરલો ગરજે વનને ગોખ:

કે પિયુજી પ્રેમનગરના રાજવી રે.

કે આછી-આછી ઓઢણુ પામરી રે;

કે આછાં આંજણુ, આછાં અધોળા:

કે પિયુજી પ્રેમનગરના રાજવી રે.

કે ઘેરા ઘેરા વનના માંડવા રે;

કે ઘેરાં વન, નદીઓનાં નીર:

કે પિયુજી પ્રેમનગરના રાજવી રે.

કે પદ્મથી છવરાઈ તવ પદ્મણી રે;

કે વીણવા આવળે એ, રસરાજ !

કે પિયુજી પ્રેમનગરના રાજવી રે.

કન્યકાસામણી

સોહાગમૂતિ' શી રે કે શશ્યગારી આ તો ? સાહેલડી !
 ઉભો તો માંડિયે રે કે દીલડાંની વાતો, સાહેલડી !
 રૂપની કળા કરી રે કે ચતુરા ! ક્યાં આત્યાં ? સાહેલડી !
 છબિલી ! આ છોગલાં રે કે મોહનાં શે ધાત્યાં ? સાહેલડી !
 હજી તો વસન્તની રે કે દહેર પહેલી આવે, સાહેલડી !
 ઉરને ઉમળકે રે કે વિશ્વ જો વધાવે, સાહેલડી !
 હજી ય તો વાર છે રે, કે આવડી બહેલી ! સાહેલડી !
 એવાં શા કામ છે ? રે કે આવડી ઘેલી ! સાહેલડી !
 ચન્દનકંકાવટી રે કે કુંકુમ ભરિયાં, સાહેલડી !
 ગોરાં ગુલાબ ને રે કે એમ મુખે ધરિયાં, સાહેલડી !
 કુંપળને ટોડલે રે કે તારલી પલકે, સાહેલડી !
 પોપચાંને પાંદડે રે કે કીકીઓ મલકે, સાહેલડી !
 સરિતામાં પૂર તો રે કે આજ આ શાનું ? સાહેલડી !
 મેહુલે શું માંડિયું રે કે માવડું મહાનું, સાહેલડી !
 અંબુજઆંખડી રે કે અંબુજ સાચાં, સાહેલડી !
 ભમ્ભરના ચાપમાં રે કે બાણ કેમ ધાર્યાં ? સાહેલડી !
 ચન્દ્રમાને સેંચલે રે કે વાદળા નમતી, સાહેલડી !
 ભાલમાં ચહીને રે કે એમ અલક રમતી, સાહેલડી !

શશુગાર સજ્યા રે કે કન્યા કાઠે, સાહેલડી !
 મનોહર મોગરો રે કે ઉધડે અંખોડે, સાહેલડી !
 વઢનકટોરીમાં રે કે અમૃત લીધાં, સાહેલડી !
 શાશ્વત સૌભાગ્યના રે કે ચન્દ્રક કીધા, સાહેલડી !
 પૃથ્વીને પૂનમે રે કે સુચન્દ્ર રાજે, સાહેલડી !
 એવા બે કાનમાં રે કે હીરલા વિરાજે, સાહેલડી !
 કમળનો ડોડલો રે, કે પત્રે બિન્દુલેખા, સાહેલડી !
 કંઠને દોળાવ રમે રે કે મોતિડાંતી રેખા, સાહેલડી !
 વને વન આંખલે રે કે મહોર મહોર્યા દીકા, સાહેલડી !
 દેહડાળે પ્રેમના રે કે મહોર એવા મીઠા, સાહેલડી !
 જાસુદની બેલડી રે કે ઢળતી હામે, સાહેલડી !
 હૈયાનાં ફૂલડાં રે કે ફૂલતાં વિલાસે, સાહેલડી !
 તહારે તો ઉગિયા રે કે અંગ અંગ લાનુ, સાહેલડી !
 ઢાંકે શું છોડલે રે ? કે નથી હવે જાનુ, સાહેલડી !
 ફૂલને દિન્ડોલે રે કે ફૂલડાંતી માળા, સાહેલડી !
 દેહજૂલે જૂલતા રે કે હાથ બે રૂપાળા, સાહેલડી !
 ફૂલડાંને ફૂમતે રે કે સોનલા સિતારી, સાહેલડી !
 એવાં સૌભાગ્યનાં રે કે કંકણે પધારી, સાહેલડી !
 સરોવરપંકમાં રે કે પંકજ ઉધડે, સાહેલડી !
 ધરતીના ચોકમાં રે કે પાય એમ ઉપડે, સાહેલડી !

કમળની પાંખડી રે કે પાંદડે પડીઓ, સાહેલડી !
 મખમલની લીલુડી રે કે પાવને મોજડીઓ, સાહેલડી !
 ક્ષિતિજેથી કાઢ તો રે કે તેજફૂલ હેરે, સાહેલડી !
 ધૂધરીની તારલી રે કે ધાધરને ઘેરે, સાહેલડી !
 મોરલાની પાંખ બે રે કે ઉડતી ડાલે, સાહેલડી !
 ચોરસાના ચોક તો રે કે એમ ચહડવા ઝાલે, સાહેલડી !
 પૂણિંમાની ચન્દની રે કે શરદની સોહે, સાહેલડી !
 રંગેલા અંગરંગ રે કે મોહિનીના મોહે, સાહેલડી !
 મંજરી ગૂંથેલી રે કે આત્રધટા ઢળતી, સાહેલડી !
 અંજરની જ્યોત્સ્નિકા રે કે દેહજ્યોતે લળતી, સાહેલડી !
 વાર વસન્તની રે કે ફૂલવાડી ફૂલે, સાહેલડી !
 સાળુની વેલીઓ રે કે એમ અંગે ખીલે, સાહેલડી !
 વાદળીની વાડીમાં રે કે વીજળી રમતી, સાહેલડી !
 સારા સંસારમાં રે કે સુન્દરી ધૂમતી, સાહેલડી !
 એકાકી સારસી રે કે આલમાં ઉભી, સાહેલડી !
 પ્રેમની પંખિણી રે કે એવી દીસે દૂબી, સાહેલડી !
 પિયુના પન્થમાં રે કે ખડાવરી ગાળા, સાહેલડી !
 આંખડીમાં ઉડતી રે કે ઉરની જવાળા, સાહેલડી !
 જગતની પૂણિંમા રે કે પ્રગટી શું આજે ? સાહેલડી !
 રૂપ કેરી ચન્દ્રિકા રે કે ઉછળી શી ગાજે ? સાહેલડી !

સોના પાલવડે રે કે વાદળા ઉગી, સાહેલડી !
 પારસપૂતળી રે કે એવી કાં મુંગી ? સાહેલડી !
 સારા ય વિશ્વની રે કે વાડી શે વેડા ? સાહેલડી !
 કોડીલા કન્યેનો રે કે એવડો શો નેડો ? સાહેલડી !
 અંગમાંથી આવડો રે કે આગનો ઉછળો, સાહેલડી !
 કાને દઝાડવો રે કે પાંખ કાંઈ ઢાળો, સાહેલડી !
 આજે વસન્તની રે કે પંચમી આવી, સાહેલડી !
 આવડી ઉતાવળી રે કે સખિ ! કહાં સિધાવી ? સાહેલડી !
 કોકિલા બોલાવતી રે, કે ઉભલાં રહેજો, સાહેલડી !
 દૂર તો એ દેશ છે રે, કે ડગ ધીરે દેજો, સાહેલડી !
 સન્ધ્યાની ચન્દ્રિકા રે કે જ્યોત ઝીણી ટોળે, સાહેલડી !
 ઉતરે છે દશને રે કે તારલીઓ ટોળે, સાહેલડી !
 વેરેલ ફૂલડાં રે કે સખીજને પન્થે, સાહેલડી !
 પૂરેલ સાથિયા રે કે પ્રેમના કન્યે, સાહેલડી !
 આનન્દે ઊજળાં રે કે જાવ રસગેહ, સાહેલડી !
 શાશ્વી ! સદા શોભજો રે કે નાથને નેહ, સાહેલડી !

મહારો ચન્દ્રમા

ગગન ઝરખા ઝૂલતા, ગગને ચન્દ્રમા ચમકે;
જગજગ ચન્દની ઢોળાય,

જગતમાં ચન્દ્રમા ચમકે.

આરસપાળ અગાસીએ પાળે ચન્દ્રમા ચમકે;
ફૂલડે એ કિરણો ઝીલાય,

ફૂલડાંમાં ચન્દ્રમા ચમકે.

ઝોરડે અજવાળાં ઝળહળે, ઝોરડે ચન્દ્રમા ચમકે;
ચોકમાં તેજ છલકાય,

ચોકમાં ચન્દ્રમા ચમકે.

નયણે ઝીલું મહારા નાથને, નયણે ચન્દ્રમા ચમકે;
ઉર ભરી પ્રેમ ઉભરાય,

ઉરમાં ચન્દ્રમા ચમકે.

લગ્નતિથિ

વૈશાખની શશિમુખી સપ્તિ ! પંચમીનો
છે આજ દિન તુજ ને મુજ લગ્ન કરો.
મેઘો વળા વળા હલે ! પ્રતિવષ્ઠ આવે,
ને વિરમયુ" સ્મરણ કાંઈ રસીલું લાવે.

કાલાહલે મનુજજીવનને ભરીને
ગંભીર ઘેરું ભવસાગર કાંઈ ગાજે.
એ ગાન પી વિચરતી મનુકેરી સૃષ્ટિ
પ્રારબ્ધપન્થ ધપતી પ્રભુના પ્રયાણે.

તું ખેલતી કૂલવતી તટવાટિકામાં,
હું ઉગતો તટ તણા ગિરિરાજ બેઢી;
હા ! એકદા ધવળ વેળુ વિશે કિનારે
બેળાં મળ્યાં, અણુચિતાં રમવા જ લાગ્યાં.

કીધાં પછી સુભગ મન્દિર કલ્પનાનાં,
તહેમાં અનુપ રસની પધરાવી મૂતિ;
બહાલી ! તૃષ્ણાવલિત લોચન એમ ઠાર્યાં,
તહો યે ઉણું કંઈક અન્તર માંહિ ભાસ્યું.

ઉઠ્યાં; ઉઠાડી દુગ આપણી પૃથ્વીમાંથી,
દીઠી વડી જીવનના જલધિની ઉમિં,

જાગ્યું કંઈક સખિ ! દર્શન એહ લેતાં,
જાગ્યું અમોભું કંઈ ભાવવતું અનામી.

દીધો કરે કર, વર્ષાં વર ઉચ્ચગામી,
ને આદરી રસિકિા આચરવા પ્રતિજ્ઞા;
સંઘટ્ટી ચન્દની ધડી મનવેગી હોડી,
હેમાં મહાસફર સારવવા ઠરાવ્યું.

વહાલી ! વસન્ત જતી જીવનની વહે છે,
સંજીવિની પ્રબળ શક્તિ હવે સ્થમે છે;
ને મન્દ મન્દ પડતી દુઃખ ઉચ્ચગામી:
તહો યે હજી જલ્દિ ઉતરવો રહ્યો છે.

શું શું કીધું ? નથી નિરથક સન્ધુ જીવ્યાં;
જો ! વેળુમાં ભવપટે પદપંક્તિ પાડી;
રહેશે ધડીક, ધડી કોમલકને જણાશે,
ને સારગ્રાહી જન આશિષ પ્રાપ્ત દેશે.

પત્રવાંચન

અહ પ્રીત શી ! અહ હેત શું ! અહ કશો અન્તર ઉમળકો !
શું પત્ર આ ! શું શબ્દમાં ! શું મૃતક કરથી એ લખ્યો !

ક્ષર સમા અક્ષર વ્હાલા જીરવે ! તુચ્છ લીંટ પ્રેમ શો !
શું ચીંથરા પર સ્નેહ પૂર્યો ! નયન ! અમથું શું વદો ?

એ પ્રાણપતિનું હૃદય છે, એ આત્મનાં ભવનો નર્ત્યાં,
એ ભવનમાં રમતી નિરન્તર સુન્દરીથી છે ભર્ત્યાં.

એ વાદળી ઝરતી અલૌકિક જળકિરણ શી ફરફરે,
એ સેર કેરા ઇન્દ્રધનુમાં રાજતી પ્રિય ઝળહળે.

એ માંડવાની વેલડી, સુપ્રકુલ ફરકે ફૂલકળી,
મુજ પ્રાણ છાંટી, છાય ઢાળી, શીતળ કરની ખહેનડી.

મુજ ઉર ઝીલતી કંચુકીની ભાતડી પ્રિય તુંજ છો,
મુજ સાડીમાં રહી શોભતું-શોભાવતું યુવ તુંજ છો.

છો આવ-આવ અવાય ત્યમ, મમ ખહેન ! ભેટું વ્હાલથી,
લાડન્તી લડતી આવ, ચાંપું હૃદય સરસી લાડથી.

તુજ જીવનકારણ, બહેનડી ! મુજ જીવિતકારણ એક છે,
પરદેશવાંશી પ્રાણનાથ— પ્રવાસી પંખીદેહ છે.

પરદેશથી ત્હને પાઠવી, પરદેશ મૂકી પતિ મ્હને ગયા,
છો, આપ, સખિ ! તુજ દશ પછી ઘડી નાથ પરદેશે રહ્યા.

કરડા જગતકતવ્યથી કરડી નજર પ્રિય શીખિયા,
પણ તુજ સખી વૃષ્ટિ વરસતા મેઘ નભ ઘડી છો રહ્યા.

તે સ્નેહસુન્દરનું હૃદય તુજમાં વસે—હું જોઉં છું,
મુજ હિર પણ તુજમાં—અલભ્ય અભેદવતી હું રહોઉં છું.

શબ્દગાર એહ સખી પ્રિયને તુજ સખી સખી મોકલું,
મુજ પ્રાણનાથ વધાવી લેશે પ્રેમજળનું એ કાલું.

હું થું લખું ! હું ગુણહીણી ! એ ગુણગભીરા નાથને ?
સાગર સમોવડ લહરતો ક્ષિતિ મહાભાવથી ભીંજવે—
આ મંજુ કલવતી વેણુ તે થું મહાધોષને શીખવે ?

પણ બહાલવારી નદી ! ત્હારું જ નિધિમાં રેડ, ને
વિસ્તરી હસિત વિશાળ ભૂમિ રમણ ઉછંગે તેડશે;
અભિષેકી, ચુખ્ખી, ચાંપી, જા ! ઉંડા હૃદયમાં સંચશે.

આપણી લગ્નતિથિ

આ એ જ દિન, સખિ ! જે દિન આપણી તો
 એ આત્મજ્યોત મળી એક જ જ્યોત જાગીઃ
 તે અંગુલિ મંદી ગૂંથાયલી અંગુલિ શી
 એ અગ્નિદોષની ગૂંથાઈ મળી શિખાઓ.

૨

ત્રિવેદી એ ત્હમે હો, ને ત્રિવેદી કુળનો છું હું
 એક વેલી તણાં પુષ્પોઃ કા સારં—નરસું કહું ?

૩

એ અગ્નિકુંડ કુળનો સખિ ! જેહ સ્થાપ્યો,
 ત્હાં તો તપ્યાં તપ બહુ, બહુ યોગ સાધ્યો;
 પીધી પ્રસન્ન પ્રભુતા, કીધી અગ્નિચર્યા,
 ને ગાઈ દુઃખસુખની ય અનેક વાતો.

૪

વષેં વષેં કથા એક માંડી આજ સૂધી, સખિ !
 એમ અષ્ટાદશાધ્યાયી ગીતા જીવનની લખી.

૫

જેવાં મહાસાગરલોહ માંદી
 એ જીપીલાં કંઈ છીપલાંઓ;
 બ્રહ્માંડના લોહ પ્રચંડ ગાજે,
 ત્હેમાં ધૂમે સાનવબાળ ત્હેવાં.

ધૂમવાનું હલે ! એવું : ધૂમ્યા, ને ધૂમશું હજી;
 ધ્રુવચાએ કે અનિચ્છાએ : વાધા સંકલ્પના સજી.

૭

મલીન કે સ્વચ્છ સ્વરૂપ ધારી
 મંગા તણાં નીર વહે સદા ય;
 મલીન કે સ્વચ્છ પ્રકાશી રંગો
 આયુષ્યગંગા વહી એમ જાય.

૮

હોલે એ નીરમાં વહાલી ! આપણું નહાતું નાવકું;
 દ્યૌ સૂકાન, તરાવી દો પૂર સંસારનું વકું.

૯

આકાશનો ઉદ્ધિ ઉતરતાં અગાધ
 પીયૂષનું પરમ હાસ્ય હસે છ ચન્દ્રી;
 એવું સખી ! અમૃતના અભિષેક જેવું
 કે હાસ્ય હેતનું સદા હસજો અગાધ.

૧૦

હો ને આથમે વર્ષો ઓટ ને બરતી ભર્યાં;
 સ્નેહથી સંચર્યા સાથે દેવી ! તે દમ્પતી તર્યા.

આયુષ્યનું પર્વ

આજ આયુષ્યનું પર્વ,

આજ આયુષ્યનું પર્વ,

હેયાં વરસે છે હૃદયદેવનાં.

આજ આત્માનું પર્વ,

આજ આત્માનું પર્વ,

આત્મા વરસે છે આત્મદેવનાં.

ધન વરસે જળધાર, ને તરુવર વરસે ફૂલ;

રવિ વરસે કિરણાવલિ:

અમે વરસીએ આત્મ આ અમૂલ:

હો સોદાગિયાં !

આજે ઉત્સવ આત્મસંધનો.

આજ આત્માનું પર્વ,

આજ આત્માનું પર્વ,

આત્મા વરસે છે આત્મદેવનાં.

પુનર્લગ્ન

ધીમે પ્રિયે ! હજી ધીમે પગલે પધારોઃ
લાંબુ નથી કયું પ્રયાણ તથાપિ, બાલે !
થાક્યા હશે ચરણ કોમળ પદ્મ જેવાઃ
આવો અહીંથી નિરખો જળ સિન્ધુનાં આ.

આ એ જ પ્રાણ ! ક્ષીરસાગરના તરંગો,
પામ્યા જ જે મથી સુરાસુર રત્નરાશિ.
આવો, પ્રસન્નમુખલોચન કુળલક્ષ્મી !
ભાળો વિશ્વાળોકર વૈભવી લક્ષ્મીતાત.

છે યાદ તે વરકથા સખિ ! લક્ષ્મીજીની ?
ને અજ મંગળ તણાં રસિલ રહસ્યો ?
હ્યો હાથ, પ્રાણ ! નમી રાજવળાં પધારોઃ
ઉદ્બોધ ગાય હજી સાગર એ કથાના.

ઉત્તંગશૃંગ પ્રિય ! જો પ્રભુ ગોપનાથ,
ઉભાં પદે ધડીક આપણુ ગોપગોપી;
ઘેરી બજે જગત્પ્રોધક ભવ્ય બંસી,
તહેના સુરે સખિરી ! જીવનનૃત્ય થાવું.

એ એક અદ્વિતીય, કૌટિક નામધારી,
એ એકઆશયી, રચન્ત અનેક લીલા.

શોભી શમી અણુગણી યુગ કેરી પંકિત,
યુગે યુગે નવીન આત્મકળા પ્રકાશી.

આ આજ ઉમિ' ઉછળે ભરતી ભરેલી,
ઉલ્લેખ વાંચી રહમજો જળરેખના એઃ
નારાયણે કર વિશે લખ લક્ષ્મીરત્ન
કેવી પુનઃ પરમ તે લીધ લમદીક્ષા.

દ્યો અંજલિ, ઉર સ્મરો કુળદેવદેવી;
ને વિશ્વસાક્ષી પ્રિય ! સાગરરાજ સાખે
સૌભાગ્યશોભન પ્રયુલ્લ હૃદે સ્વીકારો
લક્ષ્મીપ્રતિનિ ! ફરી એ વ્રત કેરી દીક્ષા.

ખેલ્યાં સખિ ! આધિક આપણ ખેલશું, ને
કતંવ્યકર્મ પણુ ભવ્ય જ આદરીશું;
વીણીશું નન્દન, અને લખ દિવ્ય પુષ્પો
સોદાવશું સખળ સુન્દર કુળવેલી.

ને બાર માસ નિધિનીર મણિકટોરી
આ ચન્દ્રરાજ ભરી પીયૂષ પાષ જાશે,
વૈશાખ માસ મુખશુક્લ વળી પધારે,
તે વેળ લગ્નતિથિ આપણી આવશે જો !

લેશું પુનઃ પ્રિયતમે ! નિજ લગ્નદીક્ષા,
 પીશું પુનઃ પરમ કોમળ લગ્નભાવો;
 ને એમ દેવિ ! પ્રતિવર્ષ સુલભયોગે
 લભવતે પ્રિય ! ધરીશું પુનઃ પુનઃ તે.

આ એ જ વહાલિ ! ક્ષીરસાગરના તરંગો,
 ખૂટ્યાં નથી, હજી ય રત્ન થકી ભરેલા;
 રત્નોર્થા એમ લવસાગર આ ભર્યો છે:
 ચાલો, મથી સુસજ્જયે સખિ ! રત્નરાશિ.

ધીમે ભરો ડગ, હશે શ્રમ તો ચ્હડેલો;
 છો આઠ કોમળ, કઠોર મનુષ્યમાર્ગો:
 ઠારો તપ્યાં તયન, દર્શન દ્યો, સુખાણુ !
 દેવાંશી આ અતલ સાગરરાજ કેરાં.

રમણીય મુંઝવણ

પોઢી બાળા ગબીર રસિકા પાથયા પાલવે જો !
થાક્યા જેવી રસજળ પીને સિંહણી વિશ્રમે શું ?
ફેલી સૂતી, રતિઝરણુ શી, ઉજળા શા પત્તંગે;
કારે ઉભો પ્રિયતમ 'ઉડા તક'માં ડોલનો' તો:

હતી આ તો કાલે ચપળ મૃગલી પ્રેમવનમાં,
ભમી જોતી આખો વનપથરવાટે રસિકડી;
સુવાસી કુંજોમાં મૃદુ સ્વર સુણાવી લાઇ જતો,
જખીલી કા માતી સરિતતટ પાલો ઉરમુધા.

ઉડતી સન્ધ્યામાં, વિમળ શશિરેખાઉદયમાં,
જતાં પેલા શૃંગે-શિખિર પ્રભુને-સ્નેહ ભુવને,
તળેડી લીલીનાં રસભર ઉજળે રમણમાં
ચકાવી, દોડાવી, ઘડી ઘડી રિસાત્રી પ્રિયતમા.

ઉઘાડા આકાશે કર ગ્રહી કદાપિ લાઇ જતો,
મુલનંગળુ બાળા સહજ લટકી હસ્ત હીંચતી;
અને જો એવામાં પ્રિય મધુરતાનો પથરવટ
કરોમાં સંકેલી, નયન વિકસેલે પ્રીત ઝરી

મુખેન્દુ શોભામાં—વિલસિત તને નેત્રસરમાં,
ઉંડી પ્રેમોમિ'માં પુત્રકિત ઉરે જો કરવતો,
સુવાળા રોમાંચે ઠરતું તન સંપ્રાયિત કરે,
અને તન્વંત્રી તે શાશ્વકિરણુ શી દેદ નયવે.

પતિ કેરા સ્નેહે પ્રણયસુખિની મરત જૂલતી,
 સખીમાં-સવે'માં મદભર હલેતા બભૂકતી;
 પરાયાં-પ્યારાંમાં પણ સમ છરેલી છખીલતા,
 ઉછાળેલા પાદે જગત ભરતી પ્રેમઉડણે.

દિનાન્તે આધા કો વનથી ધણુ આવ્યા સમયમાં
 વળું જ્યહારે પાછો શ્રમિત વદને હું ધસમસ્યો
 રૂપાળા કોડીલા પ્રીતિસુખ તણા નિત્યસદને,
 અભિવન્દું પહેલી મુજ હૃદયદેવી ઉમરમાં.

પછી મીડી વાતો અવનવી કવે પ્રેમગીતમાં,
 હસાવે, ખેત્રાવે, સિમતહરણ ચિન્તા પરી કરે;
 પ્રભુપૂજા જેવી, ગૃહ અખિલમાં સૌરભ વહી,
 ભરી આત્મન, પ્રેરે અમૃતકણિકા સ્વર્ગતટમાં.

રસાળી રૂપાળી કુસુમકલિકા સ્નેહજળની,
 નભાબો શા વિશ્વે અચળ મુદ્દાથી અમીલતા;
 લલ દીક્ષા મોંઘી રસપથ વિશે ગમ્ય રમતી:
 સૂતી સૌ સંકેલી રિયર ગભીર શાન્તિપટ પરે.

પ્રિયે ! શું તું તે છે હસતી રમતી મુગ્ધ તરુણી ?
 કહે શાને ત્યારે નથી કર હવે તું પ્રસરતી ?
 અને તે લજ્જળળુ નયન વીંધતી ઉંચી દુગથી
 કરોને દાખીને મુજ હૃદયઉંડાણુ નિરખે ?

કૃષાંગી ! ત્હારી તે કનકતનુ ઢેરી કુસુમતા
રસોમિના બ્હોમાં મધ, મધ રતિના પૂર વિશે;
બરેલાં છે આ તો અવયવ મધુરી ! જીવનથી,
અમૂલા પ્રાણોથી, અમી સમ અલૌકિક રસથી.

હવે ત્હારામાં જે ઉદય સમયે તેજ ઝીણું થું,
પ્રિયે ! ત્હેની આજે રિમતમયી સુરેખા વધી પડી;
હવે તો ગેખી કેા ગુઢ જળજગારે ઝળહળે,
અને આશા જેવા ઘૃતરપુરણથી દૃષ્ટિ ઠરવે.

હતી બાળા કાલે, તનયવતી માતા ઘડી પછી !
પ્રભો ! તું જે ન્યારો, તુજ નિયમ ન્યારા તુજ ચક્રી !
રમન્તી બાળા તે રમણ તનનાં જ્યેષ્ઠ મીટમાં !
ઉમેલો પાસે ત્હાં પતિ પણ હસે કેા મશ વિના !

અરે ! શાને મ્હારા પલક પલકે હોઠ ગભીરા ?
હસે ના હોઠો તો રિમતઉદય શો ગાલપટમાં ?
વળી આંખોનું થું ઘડી ઘડી સખી નિખી નમવું ?
પ્રપુલ્કે આત્મન શો અગણિત ફૂટી પાંખડી ફુંગા ?

રહે શાન્તિમાં તું કુળમણિ તણા આશ્રયઝરા !
રૂપાળી બાલૂડી પ્રણવતી નિર્દોષ પ્રતિમા

સુશોભાળા પેલા જીવનપગથારે અગદતી
ચિરાયુ તું પામે ! પ્રભુચક્રીના રક્ષકઝરણુ !

ખીલેલા ગાલની જ્યોત્સ્ના ધીરેથી પતિ ચુંબતોઃ
અને ઉંડા ઉરે મીઠાં પ્રેમનાં ગાન ગુંજતો.

પધરામણી

સખિ ! જે પૂયું પ્રેમમન્ત્રમાં,
મધુરં, તે રસીલું, પ્રભાવતું,
જગના સુખરૂપ જન્ત્રમાં
નથી તે તો ક્યાંદિયે જ ભાસતું.

શતધા, શતકોટિધા, સખિ !
કુળસૌન્દર્ય રસાત્મસાથને
પદ જીવનમાળને લખી
સરસ ! પ્હેરવ પ્રાણનાથને.

તરશી સખિ ! ત્હારી આંખડી
રસપાને ઠરશે નિરન્તર;
તપતે જગને અમીઝડી
ગૃહ ત્હારં ઝરશે સુસુન્દર.

સુપ્રભા સુખદારમાં તરે,
ઉદ્ધડ્યાં જો ! ભવનાં પિયુજનાં;
કલકેલિ ય બાળુડાં કરે,
ઉર દોળે અભિષેક માણનાં.

સખિ ! દષ્ટિ બીની તું વાળી લે,
પરદેશે ભમતી સૂને ઉરે;
ઉજળાં ભવનો નિહાળી લે,
સખિ ! આવ્યા તુજ નાથ મન્દિરે.

સુન્દરીનું પાશુ

વિમળતા નભથી વરસાવતો,
પ્રણયનું જગ ચન્દ્ર વધાવતો;
નિષિઙ્ગે જળવહ્લી સૂતી હતી,
ગહનતા રિમત માંહિ પ્રકાશતી.

૨

શીતાંશુના પીયુષખિન્દુના પીવે
હા ! વાદળી મન્દ જૂલન્ત પાલવે
વિશ્રાન્તિગાનો વીંઝતી મનોરમા,
નિદ્રાભીના વ્યોમતરંગના સમા.

૩

પ્રાણ ! જરી પોદોને, પોદોને.

હાં રે ધીમું જૂલોજી, નીંજણહારા !
હાં રે હમણાં આવશે આપૂજી તહમારા. હો પ્રાણ !

હાં રે હૈયે વિરમેને માવડીને મીઠે;
હાં રે આપૂ આવશે તહમારા અણુદીઠે. હો પ્રાણ !

હાં રે હમણાં આપૂ તમ આવશે અધીરા;
ર નમી ચૂમશે નીંદરલીન હીરા. હો પ્રાણ !

હાં રે અમી રૂપલા ચાંદલિયો ય વરસે;
હાં રે ત્યાં તમ આપૂના પ્રવેત શબ્દો દરસે. હો પ્રાણુ-

૪

જૂરે બ્યોમે રૂડી ચન્દા શાન્તિમેધ ઝીણા રચે;
પડી તહેની શીળી છાયા આળુડા મન્દ પોપચે.

૫

મધુર સુન્દરી ગાન પ્રલાપતી,
કુસુમ શી મૃદુ મૂર્તિ બુલાવતી;
કનકની લટ નાયતી લાડતી
અનિલની ઝીણી લહેર રમાડતી.

૬

મંજુ નિદ્રાસખી કેરા પુષ્પપાદ વધાવતા
ગીતના કુમળા સૂરો ચન્દ્રિકામાં ભળી જતા.

૭

ફૂલ મહારં પોટે છે, પોટે છે.

હાં રે જરી ધીમી, હો જહેન ! જરી ધીમી,
હાં રે પશ્ચિમેદધિની લહેર આગ્યે બીની. રે ફૂલ.

હાં રે લહરી જહેની ! ધીરી તું ધીરી વાજે;
હાં રે તહારા સામરનાં ગાન ગભીર ગાજે. રે ફૂલ.

હાં રે ચારુ ચન્દ્રને ચૂમીને આવી, જહેનાં !
હાં રે વરસ આથમતાં અમૃતાંશુ તહેનાં. રે ફૂલ.

૮

હોયે રહ્યું નિમંળ વ્યોમ વિલસે,
 ને મુગ્ધ છાતું કંઈ તારિકા હસે;
 શાન્તિનું શાશ્વત્તું નવઅંધ ચુખીને
 તે હાસ્ય ખેડું સુતનુમુખે બીને.

૯

મુખપટે સિમતવલ્લી સ્ફુરી હતી,
 પ્રભુચનાં જગ વહેતી વધાવતી;
 વિમળતા શશિસુન્દરીના મીઠી
 મહન વિસ્તૃત કેા દુગ નાંખતી.

માતૃદર્શન

નવમાતાનાં દર્શન મ્હને થયાં:
પ્રભો ! માતાઓને મંગલાશિષ દો !
સુરમણીય નવપ્રેમળ જીવનનાં,
શુક જૂલવતી ચન્દ્રકલા શાં, દર્શન થયાં.

‘ભાઈ ! મામા આવે છે;
ભાઈ ! જો ! જો ! મામા આવ્યા.
નિદ્રાધીન કાં છે ? બાપૂ !’
નવમાતાની એકાન્તિક પ્રેમકેલી જલકાતી.

‘મહારા ભાઈને, જો ને,
કલા-નવીન સુરમ્ય કલા શીખવશું:
ભાઈ તો પ્રભુનાં સૌન્દર્ય આલેખશે.’
નવમાતાની મધુરી આશાઓ ખીલતી.

‘જીજી ભાઈની વાટ જોતાં હશે,
દાદા ભાઈના દિવસ ગણતા હશે:
ભાઈ તો હવે મોજાળમાં મલપશે.’
નવમાતાને મહિયરનાં સ્વપ્ન આત્ર્યાં.

‘દિન આયમ્યે જહારથી આવશે,
 બાપને સુંબશે, બાપને રમાડશે,
 બહુબાપને હમયે હીચાવશે: ખરું, બાપ ?’
 નવમાતાને પ્રીતમના પડધા પડ્યા.

નવમાતાનાં રનેહકાન્ત દશન થયાં:
 હૃદયંગમ મનમોહન વત્સલજીવનનાં,
 અભીવેલ શાં, સુરમ્ય દશન થયાં.
 પ્રભો ! માતાઓનું સુખસૌભાગ્ય ચિરંજીવ થાવ !

૧૮૯૯

તાદાત્મ્ય

પોઢી ઝાંખા પ્રિયભવનમાં છાંયડી પૂવંજોની,
 હોમાં ખેશી ચૂંચતી ઝલલાં સુન્દરી પુણ્યવન્તી.
 માતાકંઠે હીંચી હીંચી ઝરે ચન્દ્રકા ચુંબનોની
 બાળુડાની કુસુમપુટ શી શ્વેત મુદ્રા હસન્તી.

ચુંબે-દાબે અમૃતનયનો માતના હસ્તલેખા,
 ન્હાની આંખો નિમિષ ઉંકું શું આંખડીમાં નિહાળે.
 પાછાં વાળે વળા વળા ધીમાં ચુંબનો માતૃરેખા,
 ને સંકલી નયનકિરણો બાળનું તેજ ભાળે.

આઘે દેશો ગિરિશિખરમાં વ્યોમછાયે પડેલા,
 મોંઘી મૂર્તિ શ્રીમેત લખને પ્રાણમાં આવી ઉભા;
 હૈયે લીધો તનય, લટને ચુંબનોથી સમારી:

જેયું ચારે દિશ સદનમાં, શૂન્ય સ્થાનો થયેલાં
 ધારે કાન્તિ નવીન, ચૂમતી સુન્દરી બાળશોભા:
 ‘ઠહાલા! ઠહાલા! પ્રણયપ્રતિમા બાળુડી આ તહમારી.’

સૂનું પારણિયું

પારણિયાં સૂનાં-સૂનાં કંઈ મ્હારા બાળનાં.

આછેરી આછેરી ઉડી રહી ચન્દનચાંદની,
મ્હારે લુવનલુવન અજવાળાં આછાં વાય;
કૂલમાં તારલિયા પગલીઓ મધુરી પાડનાં,
મ્હારાં નયનનયનમાં અમીઅંજન અંગનય:
પારણિયાં પણ સૂનાં-સૂનાં મ્હારા બાળનાં.

કુમળાં પ્રભાતનાં તેજે વનવન અજવાળિયાં,
મ્હારે આંગણિયે પૂરાયો મધુર ઉગ્ગસ;
મીઠડી કાચલડી કાલુ કાલુ કંઈ બોલતી,
મ્હારે અન્તર ઉપે પ્રતિકલરવનાં હાસ:
પારણિયાં પણ સૂનાં-સૂનાં મ્હારા બાળનાં.

આવે ગાતા રમતા મરુન'બાળ પશ્ચિમના,
પ્રલુનાં આશીવ'ચનો સૂને કૂંચે દોળાય;
રમતી સખીકુળે પ્રલુનાં ગીત ગાતી, આળુકા !
મ્હારાં નયનો ભરતી કંઈ તુજ કાન્તિ સુદાય ?
સખિ ! જમ દૂર રમાડે કાંતે પ્રલુની માધુરી ?
પારણિયાં સૂનાં—

સખિ ! જો, અયિ ! મોંઘાં પારણિયાં
સૂનાં કંઈ આપણા બાળનાં.

સાગર સખે !

સાગર સખે ! મુજ કાનમાં એવું કંઈ તો ગા;
જીભું મીઠું લાગે મ્હને એવું કંઈ તો ગા:
સાગર સખે !

મહાભાવી ત્હારાં ગીતડાં, ઘેરા તાનમાં ભેદો ઉડા;
ગૂઢ અર્થ ના ઉઠવી શકે, ઉઠેને એવું તો ગા:
સાગર સખે !

શાશ્વત રહસ્યો ગજંતી ઝમકે ત્હારી કરતાલ, હા !
રહમનું ન ત્હેના તાલ, કંઈ રહમનું એવું તો ગા:
સાગર સખે !

રહમનું ન તે મુજ દીનતા, તુજ વૈભવો વિસ્તર, સખા !
ન સુષ્યું ત્રિલોકે નાથ ! કંઈ એવું અહરનિશ ગા:
સાગર સખે !

મુજ ઉર તુજ પર ઢાળાને હું પોઢી છું ભરરાત, હો !
મુજ ઉરમાં અધસ્કુદ કંઈ ભરતો સખે ! તું ગા !
સાગર સખે !

મુખડે શું કરચલી પાડતો ? અવગણ્ય મ્હને, ન વિમાસતેક
ગા-ગા ચિરસ્થાયી ગાન તુજ, રહમને ય ત્હેને ગા:
સાગર સખે !

ત્હારે જમતને ખોધવું; પરમાવધિ સત્ય સોધવું;
હું કોણ ! ગુરુ કતવ્ય આચરતો સખે ! જીવ્ય ગા:
સાગર સખે !

તું તો અમિત ઉદાત્ત રાજે, હું બાલુડી ચન્દા, અરે !
અહ ! ઓ મહાભાવ રાજવી ! તુજ રાજગીત તું ગા:
સાગર સખે

તુજ પ્રણમાં અમી રેડવું, રેડી પછી મ્હારે જવું;
હું આશીશ, અણઆશમાં કંઈ ગીત ત્હારાં ગા:
સાગર સખે

સુણ ! મેઘ ગાજે, કાળ ગાજે, ગાજે ચૈદે બ્રહ્માંડ આ;
પણ તેથી ચે પર પ્રભુવર ગાજે, તે ગીત લઈ લઈ ગા:
સાગર સખે !

સાગર સખે મુજ કાનમાં એવું અલૌકિક ગા;
જીવ્યું જીત્યું લાગે મ્હને, એવું હવે પ્રિય ! ગા:
સાગર સખે ! મુજ પ્રાણમાં એવું અમુલ્ય ગા.

મહારો કંથ

આજે સાહેલડી ! મહારે અજવાળાં ઉગિયાં;
ઉગ્યો આયુષ્યનો આનન્દ

મુખડાને મરકલડે રે.

કાધી અમીની મહેને અમૃત પાષને;
વરસ્યો રસીલો રસચન્દ

મુખડાને મરકલડે રે.

આછું આછું હેરે, ને હેરી હેરી હસે;
ખોલે અખોલ કાંઈ ખોલ

મુખડાને મરકલડે રે.

ટહુકે વસન્તગીત કાકીની કોકિલા;
ડાલે બ્રુકુટિના હિંડોલ

મુખડાને મરકલડે રે.

હૈમાને આલ એની જયકે છે વીજળા;
પ્રગટે છે પ્રેમના પન્થ

મુખડાને મરકલડે રે.

પૃથ્વીની પ્રભુતામાં પ્રભુ શ્રી પ્રકાશતો
જો ! જો ! સાહેલી ! મહારો કંથ

મુખડાને મરકલડે રે.

અખોલડા

બારબાર વર્ષના અખોલડા રે;
 બહાલાના ખોલો ખોલાય,
 આજ બહાલાના ખોલો ખોલાય;
 ભાગ્યા અખોલડા રે.

બારબાર વર્ષના અખોલડા રે;
 બહાલાના ઝુલે ઝુલાય,
 આજ બહાલાના ઝુલે ઝુલાય;
 ભાગ્યા અખોલડા રે.

બારબાર વર્ષના અખોલડા રે;
 રસ કેરાં કુંકુમ ઘોળાય,
 આજ રસ કેરાં કુંકુમ ઘોળાય;
 ભાગ્યા અખોલડા રે.

બારબાર વર્ષના અખોલડા રે;
 આંખોમાં આંખો ઢોળાય,
 આજ આંખોમાં આંખો ઢોળાય;
 ભાગ્યા અખોલડા રે.

બારબાર વર્ષના અબોલડા રે;
 સ્નેહનાં ગીતો ગવાય,
 આજ સ્નેહનાં ગીતો ગવાય;
 ભાગ્યા અબોલડા રે.

બારબાર વર્ષના અબોલડા રે;
 સ્નેહથી સ્નેહી પોષાય,
 આજ સ્નેહથી સ્નેહી પોષાય;
 ભાગ્યા અબોલડા રે.

બારબાર વર્ષના અબોલડા રે;
 લજ્જના પડદા ચીરાય,
 આજ લજ્જના પડદા ચીરાય;
 ભાગ્યા અબોલડા રે.

બારબાર વર્ષના અબોલડા રે;
 હૈયામાં હૈયાં સમાય,
 આજ હૈયામાં હૈયાં સમાય;
 ભાગ્યા અબોલડા રે.

પૂણિ'મા પાછી ઉગી

ના'વ્યા એ નણ્ણલના વીરા,
કે પૂણિ'મા પાછી ઉગી રે.

સોળસોળ પાંખડીનાં કમળ મંગાવ્યાં;
નિત્ય નિત્ય લખી લખી યાકી:
કે પૂણિ'મા પાછી ઉગી રે.

રોજ રોજ રજની તો તારલે બરેલી;
જોષ જોષ એહ હું તો યાકી:
કે પૂણિ'મા પાછી ઉગી રે.

સ્હાંજ ને સહવાર બોલે બોલ દેવધંટા;
વાંચી વાંચી બાગ્ય એમાં યાકી:
કે પૂણિ'મા પાછી ઉગી રે.

ઘડી ઘડી પિયુને પોકારે ઓ ! પપૈયો;
મુણી મુણી શબ્દ એહ યાકી:
કે પૂણિ'મા પાછી ઉગી રે.

નહાતી હું અખંડ એની હાસ્યચન્દનીમાં;
ચન્દની આ એાદી એાદી થાકી:
કે પૂણિ'મા પાછી ઉગી રે.

ચન્દ્ર! તારા સમું એનું વદન સોહામણું;
એના વિના નંહાળી તહને થાકી:
કે પૂણિ'મા પાછી ઉગી રે.

ના'વ્યા એ નણુદલના વીરા,
ને પૂણિ'મા પાછી ઉગી રે.

જહાલપની વાંસલડી

જગમાં વાગી જહાલપની વાંસલડી જો !

પુણ્ય ફળ્યાં પૂર્વજનાં સખી ! મ્હારે ઓરડે.

સસરા મ્હારા દિન ઉગમતા સૂર્ય જો !

સાસુજી સહવારની કુંકુમવાદળી.

જેઠ મ્હારા મહાજનના મ્હોડવિયા જો !

જેઠાણી સંસારની રમઝુમ જહેલડી.

દીયર મ્હારા સોળ કળાના ચન્દ્ર જો !

દૂહરાણી એ ચાંદલિયાની ચન્દની.

નણુદલ મ્હારાં ફૂલફૂંડ્યાં ફૂલવાડી જો !

નણુદોષ એ વાડીના રસિયા રાજવી.

વીર મ્હારા અઝુનનો અવતાર જો !

વીરી મ્હારી સુખદુઃખશોભિત જનકી.

કુંવરી મ્હારી આંખાડાળની કાયલ જો !

વરો મુજ આંખલિયે રમતા મોરલા.

પિયુજ મહારા ભવસાગરનું નાવ જો !

એ નાવે હું અજ્ય સુકાની અલખેલડી.

ધર મહારં પ્રભુભયુ પરમ મન્દિરિયું જો !

ભાંડુ મુજ પ્રભુજની પ્રગટ લીલાકલા.

જગમાં વાગી વહાલપની વાંસલડી જો !

પુણ્ય ફળ્યાં પૂવજનાં સખિ ! મહારે ઓરડે.

શીયળ

સખી ! સુષુળે સુખોલ આ રસાળો,
 શીયળને સંભાળો, સંભાળો;
 સખી ! સતીઓનો શબ્દ રઢિયાળો,
 શીયળને સંભાળો, સંભાળો;
 સખી ! જીવનનો મંત્ર મરમાળો,
 શીયળને સંભાળો, સંભાળો.

ઓ રસતરરયાં બાળ ! રસની રીત ન બૂલશો;
 પ્રભુએ બાંધી પાળ રસસાગરની પુણ્યથી.

સખી ! પ્રભુતાના દૈવી નિયમ પાળો,
 શીયળને સંભાળો, સંભાળો;
 સખી ! રસની પવિત્રતા નિહાળો,
 શીયળને સંભાળો, સંભાળો;
 સખી ! પ્રેમની અખંડ માઝા પાળો,
 શીયળને સંભાળો, સંભાળો.

વનમાં વરસે મેહ, ધોમ ધખે વૈશાખના;
 નિત્ય વધારે નેહ સારસડાંની બેલડી.

સખી ! આત્માનાં આંગણાં ય વાળો,
 શીયળને સંભાળો, સંભાળો;
 સખી ! દેહના કલંકી મોહ ટાળો,
 શીયળને સંભાળો, સંભાળો;
 સખી ! સોહાગ સ્વામીને રૂપાળો,
 શીયળને સંભાળો, સંભાળો.

માંડી મનનો મહેલ, જીવનાં સિંહાસન કરી,
 પધરાવી અલખેલ સ્વામીને સત્કારજો.

સખી ! કુળ કેરી કીર્તિને ઉગ્મળો,
 શીયળને સંભાળો, સંભાળો;
 સખી ! સીતા ને રામનાં છો બાળો,
 શીયળને સંભાળો સંભાળો;
 સખી ! સ્નેહસુધાં પામ પી ઉછાળો,
 શીયળને સંભાળો, સંભાળો.

ધીર સમીર

તિમિર ઝીણું ઝીણું ઉડે અનિલમાં ગેળી કોઇ નાંખી ભૂરકી,
મધ્યરાત્રિનો પડયો દૂર વિસ્તાર શીતળ ફરફર વરસી;
નિદ્રાલીન જગતમાં કંઈ કંઈ શાન્તિસિન્ધુની લહર ધૂમે,
મન્દ મન્દ ધનરંગી તરંગો ભૂરા વ્યોમતટ ઉંડા થૂમે.

એ રમતઐશ્વરીને પૂર,

એ સતત લહરીને ઉર,

એ મહાછોળમાં તરે હોડલાં ઉમિ'શિખર ધડી ધડી ચમકી,
ને પળ દેખાયે, વિપળ છૂપાયે તેજ્યિન્દુ પળપળ પલકી.

જોતો એ તારકવૃન્દ,

નિર્દોષ કેલિના 'છન્દ,

કંઈ બાળ નયનનાં નત'ન, સ્વદેશ રમ્ય કલ્પતો ઉભો' તો,
ને દૂર ભવન મુજ સુખનાં ઉજળાં આશાકિરણે જોતો'તો;

કંઈ આવ્યો ધીર સમીર,

કંઈ શ્રમ્યો પુષ્પમાં વીર.—

જ્યાં દૂર ક્ષિતિજમાં તિમિર હૃદયમાં તેજ તારલા નીતરે છે,
જ્યાં ઝાકળપટ પર પ્રભાઅબ્ર શી ઝલક આભથી ઉતરે છે,

તે તેજલોકને દેશ,

તે ગાતલોકમાં એશ,

કેા મંજુલ મંજુલ નત'ન્ટી અંગુલિ તન્ત્રીમાં ગુંજ રહી,
કંઈ ગગનકુંજમાં જગત્યન્ત્રમાં ગાનછલક પળ ઉછળી રહી.

જય જય તવ, ધીર સમીર !

જય, ચિરંજીવ થા વીર !

હા ! વિસ્મૃત પ્રિયતી કિનરકલતા આત્મતારથી જગવે છે,
વીર ! લાવ લાવ રે ! ગાન મીઠકું, પ્રિય રસમૂત કરે છે તે.

૧૮૯૮

— — —

હાલરડું

વહાલાં ! વિરાજે મહારા પ્રાણમાં રે લોલ;
પ્રાણના પ્રકાશ છે પ્રકુલ જો:

વહાલાં ! વિરાજે મહારા પ્રાણમાં રે લોલ.

આશાનો જડેલ મહારો માંડવો રે લોલ;
ગૂંથી સૌભાગ્ય ફરી વેલ જો:

વહાલાં ! વિરાજે મહારા પ્રાણમાં રે લોલ.

આવો, પીયૂષ પાઉ ઉરનાં રે લોલ;
નેત્ર માંહિ આંખું રડાં તેજ જો:

વહાલાં ! વિરાજે મહારા પ્રાણમાં રે લોલ.

પ્રેમનું ધડાવું રડું પારણું રે લોલ;
શોભાના બન્ધાવું હું હિન્ડોળ જો:

વહાલાં ! વિરાજે મહારા પ્રાણમાં રે લોલ.

પ્રભુની કરુણાકલા શાં આવજો રે લોલ;
હસજો કંઈ બાળ ! ઉંડા હાસ જો:

વહાલાં ! વિરાજે મહારા પ્રાણમાં રે લોલ.

સારસનો શબ્દ

સન્ધ્યા ઉજાસ ભરી નમતી હતી, સખિ ! વૈશાખની;
મનોહારી સુશીતળ શાન્ત, હો સખિ ! વૈશાખની.
આવી તરીને દિન મેદિની, સખિ ! વૈશાખની;
ઉભી રજનીને તીર ધડી શ્રાન્ત, હો સખિ ! વૈશાખની.

વનમાં વિરામતી વિભૂતિઓ, સખિ ! વૈશાખની;
નદી છવરાતી જાહરનીર, હો, સખિ ! વૈશાખની.
નિર્મળ ઝૂકી નભની ધટા, સખિ ! વૈશાખની;
જળે જાયા ડુખેલી ગમ્ભીર હો સખિ ! વૈશાખની.

વાયુની લહરી થંભી હતી, સખિ ! વૈશાખની;
હતી થંભી હ્રસ્વ કેડી આશ, હો સખિ ! વૈશાખની.
પોહી'તી સાયંસમાધિમાં, સખિ ! વૈશાખની;
જડચેતન સૃષ્ટિની સુવાસ: હો સખિ ! વૈશાખની.

એવે એક સારસ ખેલડી, સખિ ! વૈશાખની;
આવી ટહુકી અમારી પાર: હો, સખિ ! વૈશાખની.
અને જાગી જગત રસચેતના, સખિ ! વૈશાખની;
ગદી વરસી જ્યોત્સ્ના કેરી ધાર: હો સખિ ! વૈશાખની.

એ રત

મ્હોરી મ્હોરી આંખલિયા ફેરી ડાળ રે,
 એ રત આવી, ને રાજ ! આવજો !
 ગીલે નીરે સારસ સરોવર પાળ રે,
 એ રત આવી, ને રાજ ! આવજો !

કુંજ કુંજે વાધા સજ્યા નવરંગ રે,
 એ રત આવી, ને રાજ ! આવજો !
 ચન્દ્ર હસી અજવાળે રજનીનાં અંગ રે,
 એ રત આવી, ને રાજ ! આવજો !

તેજ મધુર વરસે, ને વિશ્વ મંહી ન્હાય રે,
 એ રત આવી, ને રાજ ! આવજો !
 બીલો પેલો વનનો મંડપ ઝાલાં ખાય રે,
 એ રત આવી, ને રાજ ! આવજો !

ઉભી ઉભી નિરખું છું વાટ, અલખેલ રે !
 એ રત આવી, ને રાજ ! આવજો !
 ફૂલડેથી લૂંટી ઝમ્મી મ્હારી વેલ રે,
 એ રત આવી, ને રાજ ! આવજો !

તાજમહેલ

૧

આ એ જ શું મંડપ નિત્યલગ્નનો ?

કે ભરમરાશિ પિયુ પ્રેમલગ્નનો ?

આ તાજ શું એ મુમતાજનો ? સખે !

કે સ્નેહના પંખીની વાસવણિ એ ?

૨

પ્રેમનાં સ્મરણો બોલે માનવી-માનવી ઉરે-

તે સૌનો પડોઝી ઝીલી સુણો ! થાહે જહાં જૂરે.

૩

શ્રી કૃષ્ણની બંસી શું નાચ નાચતી

વૃન્દાવનેથી યમુના પધારતી;

રસેન્દ્રના એ રસવારિને તટે

સૌન્દર્યનું પુષ્પ ખીલ્યું શું આ ? સખે !

૪

રસીલાં રસયમુનામાં વહનતાં કંઈ આવતાં

એમને દાખતો પનથ ઉભો છે એ સુહાગમાં-

૫

અન્ધારં થાયે નભ માંહિ પાતળું,

ઝીણું ઝીણું પૂર પ્રભા તણું ભજ્યું;

જગત તણી જીવનછોળ શું છલી ?

એ ! પ્રેમની ઉગી પ્રભાતતારલી-

૬

રાધિકાનાં ગીત માતી ઉભીને નદને તટ
જાયે છે એહ પાપાણે પ્રેમમન્ત્રો સનાતન.

૭

અહો ! મહાકાળની વાસુકીકણ્ણા !
હા ! સર્વભક્ષી યમ કેરી યન્ત્રણા !
તથાપિ મૃત્યુ રસનાં નથી-નથી:
સૌન્દર્ય ને રનેહ અજીત મૃત્યુથી.

૮

સુધા ને વિષ ઘોળેલા સખે ! સારસાગરે
પ્રેમ ને મૃત્યુના મહેલ-તાજ સૌને વસે ઉરે.

૯

મધ્યાહ્નની ઝાળ ભરી જગત ઉભી,
દાઝી-દઝાડી દુનિયા સદા દુભી;
શું પાદશાહી ય દિલે ચિતા ? અરે !
જવાળામુખી જો ! સળગે સુધાકરે.

૧૦

ધળની આંધી જમી, કે મેઘાડંબર રહોયલો ?
એવા આ અસ્થિરે વિપ્રવે ઉગ્યો શું પ્રેમતારલો !

૧૧

અનેક વેળા ઉગી આથમે રવિ,
અનેક ઉમિં યમુનાની યે જવ્વી;
શીળો, મીઠો, અમૃતજ્યોત તાજ શો,
અખંડ સૌને ઉર પ્રેમદીવડો.

૧૨

શું છે, ક્ષો, વિશ્વના મહેલે ? પ્રેમનો ચન્દ્ર કે ચિત્તા ?
એ જ આ યમુનાતીરે પ્રેમીના પ્રેમની ગીલા.

૧૩

અહા ! મહાભાવ ગયા અકબર,
નથી રહ્યા બાબર એ કલન્દર;
તૂરે જહાં આયમિમાં દિગન્તમાં:
હિલા છ આ કીરતચંબ પ્રેમના.

૧૪

પ્રેમની કવિતા કેરો ? કે એ ગહોજલાલીનો ?
સૌન્દર્યનો ? કલાનો ? કે તાજ આ મુગલાઇનો ?

૧૫

અંગાંગમાં માદવ છે કુમારીનો,
સોહાગ પાનેતરની પ્રભા તણો;
શૃંગારલીલા—મુમતાજ શું હશે !
કેવી ય તો તૂરજદાન, ક્ષો, હશે ?

૧૬

પ્રેમની ભરમ ધારી, ને દિગન્તે માંડી આંખડી,
પ્રેમની જોગણુ કે આ જૂવે બહાલાની વાટડી.

૧૭

હિંચા મિનારા સમ ઉધ્ધવ હરનથા
ચન્દ્રાનની ધુમ્મટશીષ ટેકતી,
હાળી છૂટા પાલવ વાડીચોડ સા,
રસીલી કે નાયતી નિત્યરાસ આ.

૧૮

‘વણુમાણ્યા રસો વાધી પ્રેમરાશિ અને, સખિ !’
 એ મહાસત્યની જો ! આ પ્રતીતિ પ્રેમીએ લખી.

૧૯

કાળે વિછાડી ચક્રવાની જોડી શા
 બન્ને તટે જોલડ મહેલ માંડી, ત્યાં
 અદ્વૈત એ દ્વૈતનું સ્થાપવું હતું :
 અદ્વૈત નાથે નહિ દ્વૈત સાંખિયું.

૨૦

પૂણિંમા કેરી જ્યોત્સ્નામાં જ્યોત્સ્નાના પુંજ શી, સખે !
 દંપતીપ્રેમની નિત્યે પૂણિંમા તપજો જ એ.

૧૯૧૮

સ્હાંજના પડછાયા

૧

કવિતાને ભાગ્યદેશે તારા નામાક્ષરો લખી
વળી મ્હારં એક વેળા સોદાવું કાવ્ય આ, સખિ !

૨

વિધિરંગિત ત્રીસ વર્ષ વીત્યાં
સખિ ! પરણેતર ત્હારં-મ્હારં બોલ્યે;
ખરં કહું ? મુજ કલ્પનાકવિતા
નથી તુજ જીવનના કવિત્વ તોલે.

૩

મ્હને તો સ્પષ્ટ છે એ સૌ આપણી કુળવેત્ર શું;
આટલી અવધે તો એ સૌને સ્પષ્ટ હશે થવું.

૪

તડકા કુમળા પડયા મ્હડેલા,
સખિ ! જો, સ્ત્રીતળ રમ્ય સ્હાંજ બેઠી;
તુજ અદ્ભુત હાસ્યજયોત શી આ
નમી જીવનની ય સ્હાંજ પ્રેમમીઠી.

૫

તજ જીવનની ભોમ, કપાયેલાં પતંગ શા,
કલ્પનાના પ્રવાસી તો ઉડે છે કેંક આલમાં.

૬

હુંયે વિરાજ્યો બૂલી ઘડા બાવિકો
 શાધે જગે પન્થબૂલેલ નાવિકો;
 બાળે દિગન્તે ત્યમ કલ્પના કવિ,
 બૂલી કવિતા ગૃહકુંજમાં ભરી.

૭

દંપતીભાવની દેવી લીલાથી-ભાવનાથી, જો !
 છલોછલ ભરેલું છે તહારં જીવનકાવ્ય તો.

૮

“ગમ્भीરાના હૃદય સરિખાં નીર માંહી પ્રસન્ન
 અમાત્મા યે પ્રકૃતિમધુરો સરકશે તુજ રહેજે”
 જલે દીપો વર સહુ ફળ્યો, યોગ્ય છું વા ન છું વા;
 મોઠો છું હું ચિર તુજ સખી ! ઉરનીરે પ્રસન્ન.

૯

અવિત્રો પવિત્રો વા આ કાળે રસ હોય જો,
 તહારા ગાહસ્થ અગ્નિના પુણ્યે તે પરિશુદ્ધજો.

૧૦

સન્માજને જીવનનીરથી, પ્રિયે !
 ઉદ્ધારજે આછું-અધૂરું હોય તે;
 ‘નથી કને, લાવું કયલીથી ?’ એ કહી
 લેશે ય નિજને અવમાનતી નહી.

૧૧

આપી છે ત્રીસ વર્ષોમાં, ને આપે છે હજી સુધાન
માગું છું એથી તો આજે ઓછું દેવી ! અનેકધા.

૧૨

પૃથ્વી વિશે કાંઈ પુરાણકાળથી
આર્યોની કીર્તિ પ્રસરી, કુલશ્રી શી;
જગત્પશ્વરી, સખિ ! આયલક્ષ્મી તું,
પ્રાચીન આયત્વની કીર્તિભૂતિ તું

દામ્પત્યના બોલ

મધુરી શી મોરલીના મધુરા કલ્લોલ,
એવા સખિ ! દંપતીના જીવનના બોલ. ધ્રુવ

સન્ધ્યા સોહાગ ભરી આવે સલૂણી,
ચન્દા ને સૂરજ હરખાય;

તેજનાં કિરણ કાંઈ તેજમાં ઢોળાય, એવાં
એકાખીજમાં ઢોળાય:

ડાળીએ-ડાળીએ પાંદડાં પ્રોવાય,
એવા સખિ ! દેહ ને પ્રાણ ગૂંથાય.

મધુરી શી મોરલીના વિ. વિ.

લોહ કે પત્થરને પારસ પરસે,
થાય કાંચન મહામોલ;

નરનો દેવ થાય નારીપરસથી
એ નારી પારસને તોલ:

ફૂલડે-ફૂલડે જેવા પરાગ,
એવા સખિ ! નરનારીના અનુરાગ.

મધુરી શી મોરલીના વિ. વિ.

સુખની સોહાગણ જગની વાડી,
 મંહી ઉગી બે ચન્દનવેલ;
 મેઘની ધાર સમી ધારા ગૂંથી રચ્યો
 મેઘ શો મંડપમહેલ:

જેવી જગે હૈયાની નીતરે ધાર,
 એવા સખિ ! ગૃહ કુળ ને સંસાર.

મધુરી શી મોરલીના મધુરા કલ્પોલ,
 એવા સખિ ! દંપતીના જીવનના ખોલ.

શંકરજયન્તી, ૧૯૩૦

સંસ્કૃતિનું પુષ્પ

અથવા

અમારી એકતાળીસમી લગ્નતિથિ

૧

વળી સૌભાગ્યમુદ્રાળી પૃથ્વી, હે શુભલક્ષણા !
આવી આ આંગણે તહારે કરી વિશ્વપ્રદક્ષિણા.

૨

જો ! કુંજકુંજ સુરનન્દનની નિહાળી
વૈશાખ માસ મુખશુક્લ વળી પધાર્યો;
ને દેવચન્દન શી ચન્દની પંચમીની
સૌભાગ્યનો વળી કરે અભિષેક તહારો.

૩

વષે વષે સુધા વર્ષી કરે આતિથ્ય આપણાં;
ને પ્રતિવર્ષ પૂજના ગ્રહે છે અર્ધ આપણા.

૪

વીંઝી વાદળપાંખ વાયુલહરો આવે અનન્તે રમી,
આવે એમ વસન્તગ્રીષ્મ ઋતુઓ પ્રારબ્ધલહેરો સમી;
ને રપર્યે ઋતુરાજ મહેકી વિલસે આયુષ્યના આંબલાઃ
એસે મહોર, ખીલે, ખરે, પરિજે એ પવનનાં ફૂલડાં.

૫

અદ્વૈતાચાર્યના મન્ત્રે ગાળ્યો વેદાન્તકેસરી:
અને પછી જીતી એને માહિષ્મતીની સુન્દરી:

૬

એ કલ્યાણક જન્મયોગતિથિનો ચાળીસમો ચન્દ્રમા
વિચર્યો'તો જ રસાત્મકો રસભર્યા સૌભાગ્યની શોધમાં;
ત્રેમોહાન નિહાળી પૂજ્ય, જગની હામ્યત્યકુંજો ફરી,
આબ્યો એ વળી આવ જો ! અમૃતની જ્યોત્સ્નાકટોરી ભરી.

૭

એ ચન્દ્રે આણી દીધાં તે પીધાં સંસારનાં અમી;
ને છાંટ્યા કણ એ કાંક વિશ્વોદાને રમી ધુમી.

૮

પ્રારબ્ધ આવે ભરી પુણ્યથાળ,
સૌભાગ્ય આવે રસથી રસાળ;
ભાનુભર્યો દિન, શશિશોભી રાત્રી,
તહને વધાવન્ત, જીવન્વિધાત્રી !

૯

બારે રાશી, દશે દિશા, પદ ઋતુ, બાર પૃથ્વીમા;
ચાળીસે સખીઓ તુજને વધાવે છે, મનોરમા !

૧૦

તુજ સૌમ્ય જેવા હસી સૌમ્યહાસે,
વસન્તવાદા ધરીને વિદાસે,
આનન્દઆપે અમરો પધારે,
ને સોહાગણ ! સુર વિભૂતિઓ વર્ષા શીર્ષ તહારે.

૧૧

જંઝાનીલે જુલે ડાલે તરંગો કાલઅબ્ધિના;
માય માનો ગભીરાં જો ! તહારી અધઃશતાબ્ધિનાં.

૧૨

આવી આવી બારકરો અધ' સદીના
વાયુ ઢોળે તુજને ભગંથી ભીના;
સૂર્યે ચન્દ્રે દીધ એ પુણ્યતેજમાં
નહાતાં ઝીલતાં કુળકુસુમને તહે' જ પીયૂષ પાયાં.

૧૩

છીછરા કે આછકલા નથી તુજ રસના અરા;
પ્રસન્નચિત પ્રોઘના ઉરનાં પૂર તાહરાં.

૧૪

વસન્તના મહેર ફળે ફળી ફળી,
પ્રપુલ્હ દૃષ્ટિકે ગીત કોકિલા ઢળી,
વૈશ્ણવની વેલડ, પુષ્પ ઢોળતાં.
કહે : જાય જો ! એ દિવસો વસન્તના.

૧૫

આંખેથી ઉતરી સાખો, માંડવે પાકી દ્રાખ, જો !
આપણી યે ઋતુ પાક્યે પાકી સંસારસાખ, હો !

૧૬

રાત્રી વિનાના દિન કે ન દીકા,
વસન્ત કે યે નથી ત્રીઞ્મસૂતી;
પ્રકાશ સર્વે' ય જ છાંયવાળા :
શીળા ઉન્હા ત્વમ દિન આપણા યે.

૧૭

ઊભી અનન્તને આરે સાન્તને જળ ઝીલતાં
પૂજ્યો અનન્તનો નાથ, રમી સાન્તઅનન્તમાં.

૧૮

વેદોચ્ચારે કંઠ ઉપાગીત ગાતી
 સજી હરિએ જ્યાહરે આયં જાતિ,
 પ્રભુએ ત્હારે દીધું વરદાન પ્રીતે;
 'સાગરબાધી પૃથિવિ દઉં છું, માણુજે ધર્મ રીતે.'

૧૯

ધર્મ ને કાવ્યસોહાગે સોહન્તી આયં જાતિ એ
 શોભાવે-શબ્દગારે છે અધી પૃથ્વીની કુંજને.

૨૦

કિનખાખોથી દેહનાં અંગ છાયાં,
 તરસ્યાંએને લક્ષ્મીનાં દૂધ પાયાં;
 કાવ્યે ગીતે ધાન્ય ને ધર્મમન્ત્રે
 આજે યે જો ! મનુજકુળને આયંતા એ નિમન્ત્રે.

૨૧

પૃથ્વીપ્રસર્યા આયંકુળની એ પૃથ્વીજૂની સંસ્કૃતિ
 પૃથ્વીજૂના રૂપરંગે આર્યાવર્તે જ છે છતી.

૨૨

અંહી આજે યે એહ ઝડકાન થાય,
 અંહી આજે યે એ ઉપારતોત્ર ગાય;
 અંહી આજે યે ગૃહસૂત્રોની વાણે
 સંસ્કારોને ઝીલતી જનતા આયંતા એહ માણે.

૨૩

સર્વ સંસારસંસારે યુગે યુગે, યદા તદા,
 સંસ્કારો ને સંસ્કૃતિને સંરક્ષે સુંદરી સદા.

૨૪

મીઠા મીઠા મેઘ શા જન જાતી,
 ઘેરાં ઘેરાં સામનાં સૂકત ગાતી,
 ઇતિહાસોને અનુપ મુહવે જેની દામ્પત્યગાય,
 આર્યોની એ સનાતન અમરઅવતરી સંસ્કૃતિનું ઘું પુષ્પ.

૨૫

જો ! મહાકાળની બોલે ઘેરી સાગરખંજરી;
 નતનંતી એહને તાલે મ્હોરે આયુષ્યમંજરી.

૨૬

દહાડે દહાડે સૂચં જો ! તેજ દોળે,
 રાત્રે રાત્રે ચન્દ્રિકા ચન્દ્ર ચોળે;
 અનન્તા યુગનાં આવે અનન્તાં તેજછાંચ જો,
 એ જ સંસ્કારસર્વસ્વ પ્રજાની સંસ્કૃતિ, હલે !

૨૭

વણવાવ્યાં ખીલે પુષ્પો કાળજૂની નદીતીરે;
 સંસ્કારો સરલે ! ત્હારા સંસ્કૃતિરોપિયા, ખરે !

૨૮

નથી રોપ્યા તે પુસ્તકે કે પ્રથાએ,
 નથી વાવ્યા તે શિક્ષણ-શિક્ષિકાએ;
 જોયા-ઝીલ્યા કાળના ત્હોં પરાગઃ
 તુજ સંસ્કારો સકળ સરલે ! સંસ્કૃતિના સુહાગ.

૨૯

પરખે એ રૂપની લીલા કોક દુષ્યન્ત, કૃષ્ણ કો;
 મ્હને યે ક્ષણ નહોતી એ પરાપૂજની આંખ, હો !

૩૦

કળા અમે કૃત્રિમને જ માનિયે,
હા ! રૂપ તો રંગ મંદી પ્રમાણિયે;
ત્વચાતરંગો રસરસ નાણિયે:
ને દેહપરને અધુરું પિછાણિયે.

૩૧

ડાલે જો અંગહિન્ડાલે દેયાહિન્ડાલ, રૂપ તે;
દેહે આત્મલીલા હોંકે રસો આ, શુચિરિમતે !

૩૨

ચન્દ્ર માંહિ જ્યમ ચન્દ્રિકા લસે,
ફૂલ માંહિ જ્યમ ફેરમે હસે;
વાડી માંહિ જ્યમ વાયુ મહસમહસે:
દેહકુંજ ત્યમ રૂપ વિલસે.

૩૩

રંગ્યાં જેણે મોરખીંછાં, રંગી જેણે જ વેલડી,
રંગ્યાં જેણે પુષ્પવૃન્દો, રંગી તેણે ત્હને, સખિ !

૩૪

મેઘલધીરી, ઝીણું ઝીણું હસન્તી,
લજ્જામણી, ચીર ઢળતે લસન્તી;
મીઠાખોલી, ડાલતી અંગઅંગે,
સુન્દરી જાણે સંચરે શું વસન્તે.

૩૫

શિખવ્યું મયૂરીને જેણે ગભીર-ધેરું ટહોંકતાં,
ત્હને યે શિખવ્યું તેણે હરિનાં ખીત મુંજતાં.

૩૬

સરલ ! ત્હારી પાંખ તો સાવ સાદી,
 સુભગે ! ત્હારી મીઠડી સૌ મસાદી;
 સોહાગણીની સૌમ્ય વું ગુણગીતા,
 મીઠા જળની મ્હાલતી થું સરિતા !

૩૭

વાગ્યા હશે સખી ! કોને કાંટા મ્હારા ગુનાખના;
 તાહરી માલતી વેલ કોને ખંચી નથી કદા.

૩૮

ભરી ભરી વાદળાં કેરી છાંય કો
 પૃથ્વી ભરીને પથરાય, એમ જો !
 વાતસલ્યશીળાં તુજ ઉરછાંયડી
 રનેહી સગાં કુળ હું પરે સદા પડી,

૩૯

શિશિરે શરદે ગ્રીષ્મે વર્ષામાં કે વસન્તમાં
 ચન્દ્રિકા વષતો નિત્યે તાહરો આત્મચન્દ્રમા.

૪૦

ઝહડ્યાં; નથી હા ! ઝહડ્યાં જ એટલાં;
 વીત્યાં; નથી વીતવ્યાં ય એટલાં.
 સંસારના પન્થની કેડી જો ! બધી
 અનન્તના પન્થ મંહી બળે, સખી !

વાસન્તી વેલીએ જોમ
 સુગન્ધી છે ફુલે ફુલે,
 એમ સૌભાગ્ય સોહાએ
 સુન્દરીને કુળે-કુળે.

શંકરજયન્તી, ૧૯૨૯

અનુક્રમણિકા

પાનુ

૧,	અર્પણ	૧૯૩૧	૯
	પ્રસ્તાવના		૧૩
૨,	લગ્નગીત	૧૯૦૩	૧૯
૩,	પ્રેમસરોવર	૧૮૯૬	૨૦
૪,	પ્રાણેશ્વરી !	૧૯૦૨	૨૧
૫,	નરી સરળતા	૧૯૦૦	૨૨
૬,	ઉગે છે પ્રભાત	૧૯૧૨	૨૪
૭,	વેણુ લઇયે ને દઇયે	૧૯૧૩	૨૫
૮,	કુલયોગિની	૧૯૦૯	૨૬
૯,	પ્રભાત	૧૯૦૧	૩૨
૧૦,	લગ્નનું સહવાર	૧૯૦૪	૩૪
૧૧,	બહેનનુ ગીત	૧૯૦૦	૩૬
૧૨,	સૌભાગ્યવતી	૧૯૦૬	૪૦
૧૩,	પ્રેમનગરના રાજવી	૧૯૨૬	૪૫
૧૪,	કન્યકોડામણી	૧૯૧૭	૪૬
૧૫,	મહારો ચન્દ્રમા	૧૯૨૮	૫૦
૧૬,	લગ્નતિથિ	૧૯૦૨	૫૧
૧૭,	પત્રવાંચન	૧૮૯૬	૫૩
૧૮,	આપણી લગ્નતિથિ	૧૯૦૮	૫૫

			પાત્રું
૧૯,	આયુષ્યનું પર્વ	૧૯૨૪	૫૭
૨૦,	પુનર્લગ્ન	૧૯૦૩	૫૮
૨૧,	રમણીય મૂંઝવણ	૧૮૯૭	૬૧
૨૨,	પદરામણી	૧૮૯૯	૬૫
૨૩,	સુન્દરીનું પારણું	૧૮૯૭	૬૬
૨૪,	માતૃદર્શન	૧૮૯૯	૬૯
૨૫,	તાદામ્ય	૧૮૯૯	૭૧
૨૬,	મનું પારણિયું	૧૮૯૯	૭૨
૨૭,	સાગર સખે !	૧૯૦૨	૭૩
૨૮,	મહારો કન્ય	૧૯૧૧	૭૫
૨૯,	અબોલડા	૧૯૦૯	૭૬
૩૦,	પૂર્ણિમા પાઠી ઉમી	૧૯૨૩	૭૮
૩૧,	બહાલપની વાંસવ્રડી	૧૯૧૧	૮૦
૩૨,	શીયળ	૧૮૯૬	૮૨
૩૩,	ધીર સમીર	૧૮૯૮	૮૪
૩૪,	હાલરડું	૧૮૯૯	૮૬
૩૫,	સારસનો શબ્દ	૧૯૦૭	૮૭
૩૬,	એ રત	૧૯૦૬	૮૮
૩૭,	તાજમહેલ	૧૯૧૮	૮૯
૩૮,	રહાંજના પડછાયા	૧૯૨૦	૯૩
૩૯,	દામ્પત્યના બોલ	૧૯૩૦	૯૬
૪૦,	સંસ્કૃતિનું પુષ્પ	૧૯૨૯	૯૮

